

ünsiyet 24

İLMİ, KÜLTÜREL, FİKRİ AYLIK DERGİ

ISSN: 3023-7688

MART 2026

De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer: 9)

Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı "alak" dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir. (Alâk: 1-5)

DOSYA

EĞİTİM PARADİGMALARI

■ A. CEMAL ÇİFTÇİ ■ CELALEDDİN SİPAHİOĞLU ■ EMİNE YASİN ■ HARUN AYDIN ■ HASAN EKİNCİ
■ İBRAHİM ŞAHİN ■ İRFAN SETENCİ ■ MEHMET AYMAN ■ MEHMET GÖKTAŞ ■ MUSTAFA DOĞU
■ MUSTAFA İBAKORKMAZ ■ NESRİN TINAZ ■ NEZİR ERGENÇ ■ TURHAN ARSLAN ■ VEDAT ÖNAL

içindekiler

Eğitim ve İnsan

EDİTÖR3

İlim Haddini Bilmektir

MUSTAFA DOĞU5

Eğitimin Paradigmasını Kim Belirledi?

TURHAN ARSLAN7

İnsanı Çoğaltmak: Eğitimin Medeniyet Boyutu

EMİNE YASİN9

Eğitim ve Öğretim'in Kılavuzu Başöğretmen'dir.

İBRAHİM ŞAHİN 10

Eğitimin paradigmaları

CELALEDDİN SİPAHİOĞLU 12

Hikmet Temelli Eğitim Üzerine Deneme

HASAN EKİNCİ 14

Güneş Sistemi Teorisinin Kesinlik İddiası, Epistemik Sınırları ve Alternatif Bir Model Olarak Dünya Sistemi

İRFAN SETENCİ 16

Ey Oğul

MEHMET AYMAN 18

Açlık Ne Muhteşem Bir Terbiye!

MEHMET GÖKTAŞ 19

Sabiteleri Olan Bir "Eğitim Şart!"

VEDAT ÖNAL20

Modern Eğitimde Konfor Paradigma

NESRİN TINAZ22

Adalet, Hak ve Sorumluluk Bilincinin Oluşumunda Öğretmenin Rolü

HARUN AYDIN23

Bir İhtida Hikâyesi Sümâme B. Üsal (r,a)

MEHMET AYMAN24

Maverau'l Akıl

NEZİR ERGENÇ26

Hazinelerin Anahtarı

MUSTAFA İBAKORKMAZ 27

Sevgililer Sevgilisine

A. CEMAL ÇİFTÇİ28

Eğitim ve İnsan

Yeryüzü insana imtihan için yaratılmış bir laboratuvar görevi icra eder. İnsan imtihan hakikatini kavramışsa hem kendi kadrini bilme adına hem de içinde yaşadığı dünya adına doğru takdir hakkı kullanabilir.

İnsanı merkeze aldığımızda düşünmemiz, sorgulamamız gereken epey bir başlık ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle insan ve yaratan ilişkisi, ön plana çıkmaktadır. En temel konu olan bu başlık altında yaratanın gözetlikleri hemen dikkate alınması gereken ikinci ve en temel başlıktır.

Yaratılmış insanında haliyle en başta dikkate alması gereken konu, yaratanın gözettiği konular olmalıdır. Fakat burada ilginç olarak ortaya çıkan bir başka konu da yaratılmış olanın yaratanın gazezlerini dikkate alıp alma konusunda muhayyer bırakılmış olmasıdır.

Bunlara rağmen akılla donatılmış ve hakikati kavrama konusunda bütün kusurlarına rağmen becerikli kılınmış insanoğlu, genel anlamda isteyerek veya istemeyerek varlık hakikatinden bir şekilde haberdar olur. İnananlar Allahtan kaynaklanan bilgi; vahiyle hakikati zahmetsizce elde ederken, inanmayanlar çoğu zaman acı tecrübelerle hakikat diye tespit ettiği, fakat zan gibi yanlışlığı payı yüksek bilgilere erişirler.

Yeryüzü insana imtihan için yaratılmış bir laboratuvar görevi icra eder. İnsan imtihan hakikatini kavramışsa hem kendi kadrini bilme adına hem de içinde yaşadığı dünya adına doğru takdir hakkı kullanabilir.

Yeryüzü serüveni başlamadan yaratılma evresinde bilgilendirilme, öğrenme ve adlandırma konularında sağlıklı bir altyapıya sahip kılınan insanoğlu, daha başlangıçta eğitilerek, sürece başlamıştır.

En temel eğitim, Esmâ -Allah'ın isimleri- ve şartlara göre hayatı doğru yaşama eğitimidir. İlk sınav eğitilen bir konudan kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. İlk eğitim aşamasında değer

kazanan Adem'in sınavdan başarı ile çıkması meleklerin önyargılarının cezalandırılması ve ademin eğitimdeki başarısının takdir edilmesi adına meleklerin saygı secdesi ile karşılık bulmuştur.

Fakat bu eğitim sonucunda kazanan başarı, şeytanı kıskandırmış, hadsizlik yapmasına sebep olmuştur.

Âdem'in ikinci sınavı, ilk eğitim sürecinde kazanılan mertebenin muhafazası amacıyla, apaçık düşman olan şeytanın üstlendiği yeni misyon çerçevesinde gerçekleştireceği saptırmalara karşı bilinçli ve uyanık olma yükümlülüğünü kapsamaktaydı.

Ne yazık ki, Âdem bu ikinci eğitimden başarı ile çıkamadı ve hiç olmaması gereken bir konudan imtihanı kaybetti. Oysa kendisini yaratan ve kendisine bu mertebeyi veren Allaha dair bilgi konusunda asla tereddüt yaşamamalıydı. Yaratılıştaki vesveselere karşı zafiyet iletmedi devreye girdi ve hakkında tereddüt etmemesi gereken yaratanı hakkında, yoldan çıkmış şeytanın ifsadına kandı. Buradan ilk eğitimde alınan bilgilerin şeytanın ifsadına karşı Âdem'in yetersiz kaldığı ya da kötülük öğretilmediği için kötülüğe karşı dikkatli olma kabiliyeti ortaya konamadı. Bir de ilk yaratılıştaki Âdeme şeytan konusunda sadece uyarı yapılmış olması yeterince dikkate değer bulunmadı ve şeytanın tuzağına düşüldü.

Cennetten yeryüzü sürgününe sevk edilen insanın, asıl eğitimi burada başladı. Öncelik, yapılan hatanın telafi edilmesi idi. Ancak ilginç olan Âdem bunun yöntemini de bilinmiyordu. Hatadan dönmenin eğitimi ilk sırada geldi ve ilk vahiy nasıl tövbe edileceği üzerineydi.

"...Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz

ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." (A'râf Sûresi, 23)

Yeryüzü eğitiminin bu ilk aşamasından sonra işlerin artık yoluna girdiğini görüyoruz. Ya da başkaca olumsuz bir bilgi olmadığı için, Allah tarafından haberdar edilmiyoruz. Ta ki Ademin iki oğlunun aralarında geçen kıskançlık krizi sonrası ortaya çıkan Habil'in öldürülmesi olayına kadar.

Aralarında oluşan ihtilaf sonucu Kabil, Habil'i öldürür. Yeni bir eğitim konusu ortaya çıkar ölen insanın bedeni ne yapılacak. Kabil işin içinden çıkamaz ve Allah yeryüzünün en temel bilgilerinden biri olan ölen insanın cesedinin toprağa gömülmesi konusunda bir kargayı eğitmen olarak görevlendirir.

"Derken Allah, kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini ona göstermek için yeri eşeleyeyen bir karga gönderdi. (Katil kardeş) "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar da olmadım mı ki, kardeşimin cesedini gömeyim" dedi ve ettiğine yananlardan oldu." (Maide Suresi 31)

İnsanın eğitim tarihini bize anlatan Kur'an, insanlığın zaman içinde kazanmış olduğu eğitim **aşamalarını** tek tek sıralar. Bütün peygamberlerin eğitimlerindeki yegâne paradigma bir olan Allaha kulluk etme düsturudur. Çünkü bu ilke dünya hayatında insanın yeryüzü saadetini yakalayabileceği tek kıstastır. Bunun dışında insanların geliştirdiği hiçbir algı insanlığı mutluluğa erdirmemiştir.

Ayrıca Allah Kur'an la insanlık için gereken temel bilgilerinde peygamberler eliyle insanlığa kazandırıldığını anlatır.

"Gözlerimizin önünde ve vahyimiz (emrimiz) uyarınca gemiyi yap

ve zulmedenler hakkında bana (bir şey) söyleme! Onlar mutlaka boğulacaklardır.” (Hud Suresi 37)

İnsanlık büyük bir tufana dayanabilecek gemiyi Hz. Nuh’a verilen gemi yapma eğitimi ile kazanmıştır.

“İsrailoğullarına bir elçi olacak (ve onlara şöyle diyecek:) Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Allah’ın izni ile o kuş olurur. Yine Allah’ın izni ile körü ve alacalıyı iyileştirir, ölüleri diriltir. Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz, bunda sizin için bir ibret vardır.” (Ali İmran 49)

Hz. İsa eliyle insanlık mucize ile dahi olsa ölü insanların nasıl dirileceğini öğrenmiş oldu. Ayrıca Bakara suresinde anlatılan Hz. Musa dönemine ait ölü insana sığır etinden bir parçanın vurulmasıyla ölü insanın diriltilmesi ve konuşması kıssası bu konuda bir başka örnektir. (Bakara Suresi 67-73)

“Andolsun, Davud’a tarafımızdan bir üstünlük verdik. “Ey dağlar ve kuşlar! Onunla beraber tesbih edin” dedik. Ona demiri yumuşattık.” (Sebe Suresi 10)

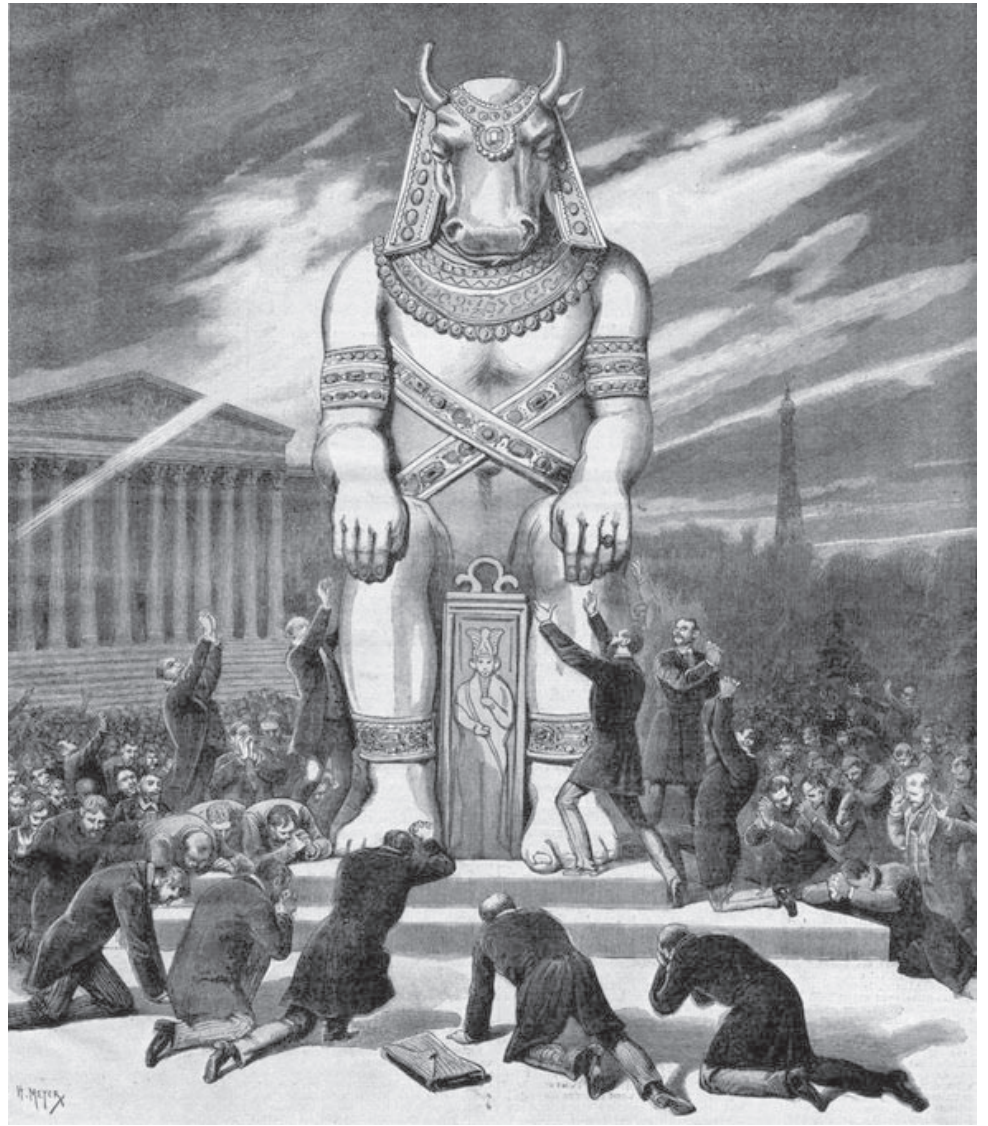
İnsanlık dünya hayatı için kendisine çağ atlatarak birçok teknolojiyi demirin işlenmesiyle gerçekleştirmiştir. Demiri işleme işi, ilk olarak Davut peygamber eliyle insanlığa sunulmuştur. Bu da Allah’ın verdiği bilgi ile gerçekleşmiştir.

Yukarıda zikri geçen konular, insanlığın tecrübe ile elde ettiği temel ilimlerde dahi ilk adım eğitimi, vahiye gerçekleşmiştir. Dolayısıyla baş öğretmen Cebail’dir.

Yeryüzü hakikati diye ifade ettiğimiz en temel konu olan insanın Allaha kulluğu konusu tarih boyunca şeytan ve avenesi tarafından hep sekteye uğratılmıştır. Allah Hz. Muhammed’e kadar birçok peygamber ile bu hakikati hatırlatma süreçlerini insanlığa yaşatarak en temel eğitimin bu konuda olması gereğini Kur’an’la insanlığa öğretmiştir.

“Andolsun ki biz, “Allah’a kulluk edin ve Tâgût’tan sakının” diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik. Allah, onlardan bir kısmını doğru yola iletti. Onlardan bir kısmı da sapıklığı hak ettiler. Yeryüzünde gezin de görün, inkâr edenlerin sonu nasıl olmuştur!” (Nahl Suresi 36)

“Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Siz yalan

uyduranlardan başkası değilsiniz” (Hud Suresi 50)

“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden (topraktan) yarattı. Ve sizi orada yaşattı. O halde O’ndan mağfiret isteyin; sonra da O’na tevbe edin. Çünkü Rabbiniz (kullarına) çok yakındır, (dualarını) kabul edendir.” (Hud Suresi 61)

“Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin! Sizin için ondan başka tanrı yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben sizi hayır (ve bolluk) içinde görüyorum. Ve ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum.” (Hud Suresi 84)

Ayrıca Allah insanlık tarihi boyunca geçerli olacak ibadetlerin eğitimini de peygamberleri eliyle gerçekleştirmiştir.

“Biz, Beyt’i (Kâbe’yi) insanlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim’in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail’e:

Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için Evim’i temiz tutun, diye emretmiştik.” (Bakara Suresi 127)

“İnsanlar arasında hacı ilân et ki gerek yaya olarak gerekse nice uzak yoldan gelen argın develer üzerinde sana gelsinler.” (Hac Suresi 27)

Daha başka olarak Kurban ibadetinin bütün ümmetlere farz kılınışı (Hac Suresi 34) Kur’an’ın eğitim sistemi içinde yer alır. Bu demektir ki Namaz gibi oruç gibi (Bakara Suresi 183) insanlık tarihi boyunca ortak ibadetler Allah’ın en temel eğitim sistemi içinde yer almaktadır. Çünkü bu ibadetler insan için yeryüzü gerçeğinin tecelli etmesi adına insan hayatının en zaruri ibadetleridir.

Bütün bu ayetlerden ve anlatılardan temel eğitim sistemi peygamberler eliyle gerçekleştirilmiştir diyebiliriz. Eğitimin temeli vahiydir. Ve temel paradigma Allaha kulluktur. Bunun dışında insanın geliştirdiği eğitim sistemleri şayet bu amaca yönelik bir sonuç ortaya koyuyorsa doğrudur, haktır, yoksa yanlıştır, batıldır.

Editör

İlim Haddini Bilmektir

Eğitim, insanın yeryüzündeki varoluş sürecinde hayatının her anında her daim var olan en güçlü unsurlardan biridir. Yani beşikten mezara kadar devam etmekte olan bir süreçtir.

Mekke'den uzaklarda, yüksek bir tepede, Hira'da "Hanif" olan ataları İbrahim ve İsmail tarafından inşa edilen, Allah'ın kıyam ve hürriyet mekanı/merkezi kıldığı "beytini" temaşa ederken zulüm bataklığına saplanmış Mekke'yi düşünüyordu. Büründüğü bu hüznün ve aynı zamanda kaygı yüklü duygu atmosferinde yüreği çarpıyor, bir çıkış, bir arayış içinde tefekküre dalyordu "Kul Muhammed". İşte o anda Allah, diğer tüm resul/nebilerine gönderdiği elçisi Cebrael'i asli haliyle gönderiyor ve okumasını söylüyor. Sağ eliyle yazmadığı gibi, okumuşluğu da yoktu Muhammed'in. Her ne kadar Muvahhid olsa da gerçek anlamda imanın ne olduğunu kitabın ne anlama geldiğini de bilmiyordu. Kısacası O tam bir "Ümmi" idi. Bu durumda ne okuyacak, nasıl okuyacaktı. Sarsılmış, korkmuş, ürpermiş ve şaşkın bir vaziyette iken gelen elçi onu sıktıkça sıkıyor ve aynı şeyi tekrarlıyordu. "Oku!" İnsanlar arasından seçilmiş ahlak ve edep timsali Hz. Muhammed soruyor "ne okuyayım?" Cebrael (as) Vahiy sağanağının ilki olacak "Alak suresi"nin ilk beş ayetini okuyor, O kutlu/güzel insan da tekrar ediyordu. Bu aynı zamanda onun kulluğunun yanında "resul/nebi" olduğunun da bildirilmesiydi. "Yaratan Rabbinin adı ile oku! O, insanı 'alaktan' (embriyo) yarattı. Oku! Rabbin en cömert olandır! Kalemle (yazmayı) öğreten O'dur. İnsana bilmediğini (O) öğretti." Ondan sonra gelen kalem suresinin de ilk ayeti ile Kur'an'ın dili olan Arap harflerinden bir harf ile dikkatleri üzerine çekiyor ve tüm 'Huruf-u mukatta'a'dan (kesik harfler) sonra olacağı gibi vahye/kitaba bir gönderme yapıyordu. "Nûn. Kaleme ve satır satır yazdıklarına yemin olsun."

İnsana ne olduğunu, neden yaratıldığını, nereden geldiğini, acizliğini, çaresizliğini, muhtaçlığını bütün

çiplaklığıyla anlatırken beraberinde, gerçek yoktan var eden, yaratan "Rabb" in kim ve nasıl olması gerektiğini de bildiriyordu. O Kerem/Cömertlik sahibi Rab ki; Tüm insanlığın atası olan Adem'e "kelimeleri, eşyanın isimlerini" öğretmekle başladığı eğitimliğini kıyamete kadar var olacak tüm insanlara da öğretmeye devam ederek sürdüreceğini ve kalemle yazmayı da öğreteceğini elçileri vasıtasıyla bildiriyor ve gösteriyordu. Filhakika elçiler; toplumlarının ve tüm insanlığın kendilerinde en güzel örneklikleri bulacakları yegane eğitimci ve öğretmenler olmuşlardır bu vesileyle. Gerçek anlamda okumanın sadece yazılı bir metni ele alıp okumaktan ibaret olmadığını, tertil üzere aklederek, tefekkür/tezekkür/tedebbür ederek, künhüne vakıf olacak şekilde bir okuma ile hakikate ve doğruya ulaşılabilceğini bildiriyordu elçi. Bu aynı zamanda "kevnî" bir okumanın da adıydı. Kainattaki insicamı, ahengi, kozmosu ancak bir ve tek olan İlah/Rabbin gerçekleştirebileceğini, aksi durumun kaos, karmaşa ve anarşi doğuracağını da son derece açık, anlaşılabilir örneklemelerle öğretiyordu. Bu, şunu gösteriyor ki, İslam'ın tarihin tüm dönemlerindeki değişmeyen eğitiminin yegane paradigması insana haddini bildirmek üzere kurgulanmış ve eyleme konulmuş olduğudur. Bunun temel felsefesi "Hukukullah" ile Allah'ın hukukuna, "Hukuku İbad" ile insanlar arasındaki hukuka ve beraberinde diğer tüm canlı-cansız varlıklarla oluşacak hukuka saygı göstermeyi, istikbardan, tuğyandan, haddi aşmak-tan uzak durmayı salık vermesidir.

Eğitim, insanın yeryüzündeki varoluş sürecinde hayatının her anında her daim var olan en güçlü unsurlardan biridir. Yani beşikten mezara kadar devam etmekte olan bir süreç. Modern cumhuriyete kadar eğitim kelimesinin yerine arefe (bilmek, bilgi, tanımak)

kökünden gelen ve marifetin çoğulu olan "maarif" kavramı kullanılırdı. Maarif bünyesinde irfan ve hikmeti de taşıdığı için çok daha kapsayıcı ve kuşatıcı bir tanımlamadır. Eğitime gelince TDK'ya göre "çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye" gibi anlamlara geldiğini görmekteyiz. Dolayısıyla eğitim, kişilerin ve toplumların bilgi, kabiliyet, değer, tavır, davranış kazanmalarını ve kendilerini geliştirmelerini sağlayan bir sürecin adıdır. Bu süreç, sadece yaygın-örgün eğitim kurumları olarak bildiğimiz okul/üniversite gibi müesseselerle sınırlı kalmayıp, günlük yaşamın akışı içerisindeki çok değişik ortamlardaki etkileşimlerle de gerçekleşebilmektedir. Eğitimden maksat, kişinin karşılaşabileceği problemleri çözme, düşünme yetilerini geliştirme, sağlıklı iletişim kurmalarını sağlayarak faydalı birer birey olmalarını gerçekleştirmektir.

Birde ilim konusu var ki belki de işin can alıcı noktası buradadır. Okumak ve kalemle yazmakla başlayan Allah'ın ayetlerinin mümin bir kula telkin ettiği şeyin düşünce duyusunu harekete geçirerek yaratıcı başta olmak üzere kainatı/mevcudatı/mahlukatı muhakeme etmesi ve kişinin kendini muhasebe etmesi üzerine olduğu görülecektir. Bütün bunların doğru bir ilimle, bilgiyle gerçekleştirileceği de unutulmamalıdır. Bunun yolu "akılcılık" yapmaktan değil "aklı kullanmak"tan geçmektedir. İlim tahsil etmek mümin erkek ve kadınlara farz kılınmış ve ilminin artması için yapılacak duanın övgüye mazhar bir dua olduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla bilenlerle bilmeyenlerin asla bir olamayacağı hakikatini salık veren öğretici, Allah'tan

en çok sakınanların alimlerin (ilimde söz sahibi/otorite) olduğunu bildirerek insana müthiş bir ufuk açmakta, Allah katında dereceleri yükseltilecek sınıfın içinde kendilerine ilim verilenlerin olacağı müjdelanmaktadır. Bundan dolayıdır ki alime biçilen paye son derece yüksek olmuş ve toplumun vicdanı olarak telakki edilmiş, onun ölümünü, suskunluğunu alemin ölümü, suskunluğu olarak bildirilmiştir. İlim kişiyi alabildiğine mütevazı yapar, kibirden, şovdan, gösterişten, riyakarlktan uzak tutar. Yunus Emre "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir, sen kendin bilmezsen, Wya nice okumaktır" beyitleriyle ilimden maksadın ne olması gerekliliğini bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır. Buhari'nin ilim babında geçen bir hadiste Resûlullah (sav) bu hakikati en veciz şekliyle şöyle buyurmuştur: "Allah, ilmi insanlardan çekip çıkarmak suretiyle değil, ilim adamlarının canlarını almak suretiyle (geri) alır. Öyle ki sonunda hiçbir âlim bırakmaz ve halk birtakım cahilleri kendilerine baş edinirler. Onlara sorulur, onlar da bilmedikleri hâlde hemen fetva vererek hem sapıttırlar hem de saptırırlar". Sanki çağımızı/asrımızı anlatıyor gibi.

Osmanlı sonrası yeni kurulan Kemalist Cumhuriyet her anlamda Batılılaşmayı ve ekonomide liberalizmin/kapitalizmin açtığı yolda ilerlemeyi kalkınmanın paradigması olarak tercih etmiş ve eğitim sistemini de buna uygun bir şekilde kurgulamıştır. Dini, referans ve meşruiyet kaynağı olmaktan çıkaran laik devlet, pozitivist bilimi kutsayan eğitim sistemini müfredat olarak tercih ettiğini ilan etmiştir. Dolayısıyla laik/Kemalist/seküler/demokratik eğitim sistemi paradigmasının temeline "özgür" birey yetiştirmeyi koymuştur. Öz/ü/gür olan bireyin kendisini sınırladığına inanılan tüm prangalardan -ki en temelde din gelmektedir- azat olmayı telkin eden bu sistemin kişiye özgüven kazandırdığına inanılmaktadır. Mamafih işin kuramcıları özgürlük ile sorumluluk duygusunu aynı zihin dünyasında buluşturmak ve barıştırmının imkansız talip olmaktan başka bir anlama gelmeyeceğini bir türlü anlayamadılar. Dolayısıyla modern batılı eğitim sistemi de diyebileceğimiz bu sistemde eğitim gören çocukların sorumluluklarını hisseden ve buna göre davranan bireyler olmasını arzulamak ham hayalden öteye geçemeyecek bir beklentiye dönüşmüştür. İslam'ın en temel paradigmasının sorumluluk ve sorgulanabilirlik olduğunu ve peygamberler dahil olmak üzere herkesin sorgulanacağını göz önünde bulundurduğumuzda farkı çok daha iyi anlamaktayız.

Harf devrimi ile başlayıp tevhidi

tedrisat ile devam eden eğitim politikası bir asırdır yap-boz tahtasına dönmekten kendini bir türlü kurtaramamıştır. Her gelen iktidar bir öncekinin tüm uygulamalarını çöpe atarak, büyük bir iddia ile yepyeni bir müfredat yaz/dır/mış ve uygulamaya koymuştur. Ne hazindir ki aynı iktidarın farklı bakanları bile selefinin ortaya koyduğu çalışmaları silerek yeni bir programla yeni bir süreci başlatmıştır. Ta ki günümüze kadar. İster liberal ister muhafazakar ister solcu ister sağcı fark etmeksizin eğitim paradigmasının temeline seküler ve pozitivist bir yaklaşımla en hakiki yol gösterici olarak ilim/fen/teknikçi yerleştirmişler ve öykündükleri batının müfredatlarının kötü birer kopyasını yazarak uygulama koymuşlardır. Dindar nesil yetiştirme gayreti içinde olanlar ile laik birey yetiştirme iddiasında bulunanların farkında bile olmaksızın aynı noktada birleştiklerini unutmamak gerekiyor. Zira özellikle muhafazakar olup dindar nesil yetiştirme iddiasında bulunanların bile anlayamadığı ve aşamadığı nokta, batının empoze ettiği ideolojilerin en sinsi fısıltısı olan "özgürlük" tuzağından bir türlü kurtulamamaktır.

Bir asırdır bu eğitim sistemi ve yaygın eğitim materyalleriyle geleceğimizi şekillendirmesini beklediğimiz gençlerimizle bir kadavra ile oynanıyor gibi oynanmakta. Bu kadavranın en çok beyni/kalbi ile uğraşmakta. Bu ister yaygın ister örgün eğitim kurumlarında olsun fark etmeksizin her türlü yazılı ve görsel medya unsurlarının da desteğiyle gerçekleştirilmekte. Hele bir de son yılların popüler medya mecraları sosyal platformlarda bu operasyonun en etkili unsurları olarak kullanılmaktadır. Güya bir eğitim aracı gibi lansmanı yapılan bu sosyal medya mecraları genç dimağları pusuya yatmış bir avcı gibi tek tek avlamakta, online oyun, sanal kumar ve içeriği her türlü şiddeti barındıran filimler ile saldırgan, hırçın, asi, kafasına göre takılan, ahlaki değerleri yozlaşmış, mahremiyeti yok sayan bireyler yetiştirmekten başka bir şey yapmadığını anlamak için daha ne kadar gencimizin zail olması beklenecektir. Bütün

bunlar "Küreselleşme" gibi son derece ambiyanslı, zehirle sıvanmış şekerlerle çocuklarımıza operasyonlar çekilmekte, özel mahremeler genele/kamusal olarak edep, haya, ar, namus gibi korunması gereken duygular sürekli itibarsızlaştırılmaktadır. Cinsiyetsizleştirme gibi son derece sapkın bir anlayış sözüm ona sanat, sinema, film, edebiyat gibi unsurlarla desteklenip olağanlaştırılmaya çalışılmaktadır. Ne hazindir ki bu baskın söyleme hiçbir iktidar direnememekte ve daha acısı elde edilen hasılaya herkesten daha çok vah-tüh nidalarıyla ağıt yakmakta, bir sonraki seçimi garanti altına alacak timsah gözyaşları dökmeyi sürdürmektedirler.

Tercih edilen demokratik/laik/kapitalist siyasi ve ekonomik sistem, eğitim sisteminin oluşumunu etkileyen en güçlü aktörleridir. Bütün bu batı tandanslı ideolojiler insanı varoluş gerekçesinden uzaklaştırıp "anlamsızlık" çukurunda boğmaktadır. Kim için, ne için, nasıl bir yaşam kurgulaması gerekliliğini kaybeden insanoğlu doğal olarak rüzgarın önündeki yapraktan farksız olmakta ve oradan oraya sürüklenmektedir. Yaşamı sadece maddi ve bedensel ihtiyaçların karşılanmasından müteşekkil gören anlayış maksimum hazzın maksimum tüketimden geçeceğini empoze ederek zaman ve mekan mefhumunu yeniden tanımlamaktadır. Yeryüzünde varlığını anlamlı kılacak "Yaratıcı" ile bağı koparan insan, insan olmaktan çıkıp hayvandan da daha aşağı derekelere sürüklendiğinin bile idrakinde olamayacağı için kapitalizmin gönüllü iyi bir kölesi olmaktan kendini kurtaramayacaktır.

"Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti" adlı eserinin 63. Sayfasında "İslamcılık" üzerinde ciddi çalışmalar yapan İsmail Kara bu yukarıda anlatmaya çalıştıklarımızı şu veciz cümleleri ile güzelce özetlemektedir. "Tahsil yıllarımız itibarıyla dindar ve muhafazakâr insanların eline imkân, makam ve iktidarlar geçtikçe memleketin giderek düzeleceğine dair bir kanaatle yetişmiştik. İmam-Hatıpte talebe iken bizim gibi saf olan hocalarımız, 'Ne zaman ki imam-hatip mezunları profesör, vali, milletvekili, bakan, rektör olur, o zaman Türkiye kurtulacak.' derlerdi. Biz de buna inanmıştık." (...) "Görünen şu: Sistem, sistemi tamir ve tadil edeceği hatta onu değiştireceği umulan ve beklenen kadroları, kafaları içine çekiyor ve kendine benzetiyordu. Ayrıca sadece bürokraside değildi bu, ticarete, okullarda, üniversitede, düşüncede, kültür ve yayın dünyasında, basında, gündelik hayatta, siyasette, dini anlama ve yaşama üslubunda... Düşmanın silahıyla silahlanacağız derken düşman gibi olmuştuk âdeta."

Eğitimin Paradigmasını Kim Belirledi?

Uygulanan eğitim modeli ait olduğumuz toplumun yapısına uygun mu değil. Peki buna kim karar vermektedir. Bu ülkede toplumun inancı, geçmişi, örfü, kültürüyle hiç uyuşmayan bu sistemi kim, niçin belirledi. Niyet iyi olsa, böyle bir model seçilir miydi?

Bulduğumuz coğrafyada kural-larını bizim belirlemediğimiz bir eğitim ve öğretim icra edilmektedir. Bu eğitimin üzerine biraz eğildiğimizde söz konusu uygulamaların örfümüze geleneğimize ne kadar yabancı olduğunu görmekteyiz. Öncelikle paradigma nedir? Paradigma; belli bir zaman dilimi içinde yani bir süreçte bir halkın, bir grubun ya da topluluğun düşünme biçimi ve davranışlarını belirleyen dünya görüşü, bilgi dayanağı, perspektif, model, olay ve olgularla alakalı durumdaki bakış açısı yahut dünya görüşü olarak tanımlanır. Paradigma, dünyayı anlama ve yorumlama biçimini belirleyen zihinsel modeldir denilebilir.

İlk defa Paradigma kavramını Thomas Samuel Kuhn, 1962'de yayımlanan "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı kitabıyla popülerleştirmiş ve böylece literatüre geçmiştir. Her kavramın ve fikrin arka planında o fikrin ortaya koyucusu sahip olduğu inancın ve kültürün ilkelerini yansıtır bu kaçınılmazdır. Dolayısıyla Batı tandanslı kavram ve fikirleri anlamak için sahibini de iyi okumak gerekir. Pozitivist ve materyalist bir bakış açısı hakimdir.

Eğitimin paradigmaları nelerdir? Bir toplumun eğitiminin o toplumun inancı, örfü, kültürü ve geleneğine uygun bir model olması gerekmez mi? Evet gerekir, ama realite öyle mi değil. Uygulanan eğitim modeli ait olduğumuz toplumun yapısına uygun mu değil. Peki buna kim karar vermektedir. Bu ülkede toplumun inancı, geçmişi, örfü, kültürüyle hiç uyuşmayan bu sistemi kim, niçin belirledi. Niyet iyi olsa, böyle bir model seçilir miydi? Hayır. Yoksa amaç farklı mıdır? Şu anki modelin fikir babaları kimlerdir? Bu ülkede 1920'lerde yapılan harf devriminin

bunda payı nedir? Yoksa asıl oradan mı başladı, paradigma değişikliği?

Bugün günümüzde hangi paradigmalar mevcuttur? Paradigma, yaşanan olaylara ilişkin nasıl bir yaklaşıma ve tutuma sahip olduğumuz ve olacağımızı belirler. Paradigmalar genellikle bir çağa ya da döneme aittir ve değişen koşullara göre farklılaşabilmektedir. Burada hakim ideoloji ve kültürlerin emperyal dayatmalarına karşı çağdaş güncel gelişmeleri, teknolojileri ve akımları çok dikkatli takip edip ona göre analiz ve okuma yapmalıyız ki özellikle eğitim paradigmamızı kendimize özgün bir şekilde geliştirebilelim. Yoksa başka milletlerin başka kültürlerin ve ideolojilerin taklitçisi ve temsilcisi oluruz. Bu durum da bizi biz yapan kimliğimizden uzaklaştırır.

Şu an birçok toplumda şu paradigmalar hakimdir; Pozitivist, eleştirel, yorumlayıcı, yapısalcı ve postmodern paradigma vs. İşte özgün yapımız ve kültürümüze aykırı bir şekilde kırıma 1920 li yıllarda başlamış ve 1945-1950 li yıllarda bize dayatılarak hala günümüzde etkisini sürdürmektedir.

"Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu, ya da resmi kuruluş adıyla Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Kültürel Mübadele Komisyonu, 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşma ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden geçen 13 Mart 1950 tarih ve 5596 sayılı kanun çerçevesinde çalışmalarına başlamıştır. Fulbright Eğitim Komisyonu, Türk ve Amerikalı öğrencileri, üniversite mezunlarını, akademisyenleri, sanatçıları ve kamu görevlilerini eğitim, yaşam ve seyahat masraflarını kapsayan burslarla desteklemekte ve ABD'de

eğitim almak isteyen Türk öğrencilere danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Türkiye Fulbright Programı, Türk ve Amerikan halkları arasında eğitim ve kültürel değişim yoluyla ortak bir anlayış geliştirmek için kurulmuştur." Denilir.

Ama asıl amacı her zaman kamufla edilmektedir. Batılı hiçbir ülke kimseye karşılıksız burs vermez. Burs alanlar eğitimlerinin sonunda kendi ülkesinin aleyhinde burs aldığı ülke lehinde icraatlara imza atarlar. Yani bursla insan satın alma operasyonunun adıdır Fulbright. Bu anlaşmalarla ilgili Merhum Oktay Sinanoğlu şöyle söylemektedir: "Bir toplumda Zihinler ve gönüller sömürgeleşirse en kötüsü budur. 1946-47 de İsmet İnönü tarafından Amerika ile yapılan gizli anlaşma ve akabinde 1949 yılında imzalanan ikili anlaşma ve 13 Mart 1950 de Mecliste kabul edilen 5596 sayılı kanunla Eğitim sistemimiz Amerika'ya teslim edilmiştir. Dünyanın en kötü en berbat eğitim sistemi Amerikanındır. Onların işi süper beyinleri satın alıp çalıştırmakla işler." Ogün bugündür ülkemizde eğitim politikasına yön veren zihniyet ve kurum bu olsa gerektir. Bu ülke ne zaman bize has, bağımsız eğitim prensiplerini belirler ve gençlerimiz o prensiplere göre yetişirse o zaman geleceğimiz kurtulacaktır.

Pozitivist paradigma, bilginin ancak dış gerçekliğin gözlemlerine dayanması halinde geçerli olduğunu savunur, epistemolojide düalist ve nesnelcidir. Aynı zamanda ampirik ve manipülatif metodolojiyle karakterize edilen felsefi bir yaklaşım ortaya koyar. Bu bize uymaz o halde yeni bir okuma yeni bir değerlendirme yeni bir bakış açısı ortaya koymak gerekir.

Dünyamız hızla değişiyor, toplum değişiyor ve eğitimde paradigmlar değişiyor. Eğitim ve kısa anlatımla bir değişim sürecidir. Geniş bir tanımla eğitim, insanların mesleki bilgi ufuklarını genişleten, düşünceleri, ortaya çıkan kararları alma, davranış, tutum, dostluk ve anlayışta olumlu gelişmeyi amaçlayan bilgi, görgü ve geliştirilebilir eğitimsel eylemlerin tümüdür.

Yapısalcı paradigma nedir? Yapısalcı paradigma; Toplum, büyük hayat halkalarından oluşur ve her halkanın kendine özgü işlevi vardır ve bu işlevler sistemin bir bütün olarak çalışabilmesi için gereklidir. Yapısal-ışlevselci paradigmaya göre toplum çok boyutlu bir sistemdir ve her bir parça, bütünü çalışması için çaba gösterir.

Peki paradigma nasıl değişir? Farklı bir şeyi okumak, seyretmek, dinlemek, farklı bir mekânda bulunmak, yaşamak, hâl ehli bir insanla hasbihâl etmek, eğer gerekli şartlar mevcutsa, paradigmları sarsar ve değiştirir. Dünyamız hızla değişiyor, toplum değişiyor ve eğitimde paradigmlar değişiyor. Eğitim ve kısa anlatımla bir değişim sürecidir. Geniş bir tanımla eğitim, insanların mesleki bilgi ufuklarını genişleten, düşünceleri, ortaya çıkan kararları alma, davranış, tutum, dostluk ve anlayışta olumlu gelişmeyi amaçlayan bilgi, görgü ve geliştirilebilir eğitimsel eylemlerin tümüdür. Eğitim küresel olarak farklı kültürlerden etkilenmekte ve değişiklik göstermektedir. Çünkü değişim, bir yasadır. İnsanlarda değişiklikler, iklimlerde değişiklikler, toplumların yaşam biçiminde değişiklikler. Tüm değişikliklerin sebepleri olarak şunlar belirtilebilir;

- Hayat biçimlerinin ve sosyal bileşenlerin çoğullaşarak çeşitlenmesi,
- Dünyanın yeni teknolojiler ve medya araçları yoluyla değiştirilmesi,
- Ekolojik olgunun bir sorun olarak ortaya çıkması,
- Nüfus gelişimi ve göçlerle kültürlerin karışması,
- Yaşam ilişkilerinin uluslararasılaşması,
- Bazı insanların değerleri ikinci plana iterek hakim kültürün etkisinde yaşaması,
- İnsanın yapısı gereği sahip olduğu gelişme ve değişim fikri,
- Ulaşımın çok hızlanması ve buna bağlı uluslararası ziyaretlerin çoğalması,
- Farklı ülkelerde eğitim gören gençlerin sayısının hızla artması kültürel karışma vs.

Toplumsal önderleri tüm bu değişiklikleri göz önüne alarak plan yapmak ve uygulamak durumundadır.

Bugün küreselleşme sürecinde eğitimin amaçları ve niteliği nasıl olmalıdır?

Eğitimin amacı ve niteliği şunlardır; Ahlaklı İyi bilgili insan yetiştirme, Sosyal ve fiziksel dünyayı anlayan, İletişim becerilerine hazırlama hesaplama, Dinleme ve Konuşma, Özgün, özgür ve Genel Eğitim, Okuma-yazma Eğitimi, Bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlığını iyileştirme, Sağlık ve Koruyucu Eğitim, Toplumu oluşturan kurumlara karşı güven geliştirme, sorumluluk sahibi kişiliği oturmuş vatandaş olma, Siyasi Eğitim, Etkili verimli iş görenler yetiştirme, Mesleki Eğitim, Bireyleri kendi gelişimsel seçimlerine yönelmelerine hazırlama ve donatma, Kendini Gerçekleştirme ve değerler Eğitimi ve de en önemlisi ahlaklı bireyler yetiştirme.

Eğitimciler, rollerini yeni paradigmalara göre tanımlamak, değişimlere uyarlamak ve geliştirmek durumundadırlar. Eğitim bir araçtır, eğitim toplumu dönüştürmede bir araç, bir enstrümandır ve eğitimin toplumu olumlu yönde dönüştürmesi için bu aracı günümüzde etik değerlere uygun, yeni paradigmlar doğrultusunda yeni yaklaşım ve modellerle kullanılması gerekmektedir. Aşağıdaki prensiple doğrultusunda çözüm üretilebilir:

- 1) Farklı kültürleri incelemek, çoğul bakış açılarının, karşılaştırmaların ve hoşgörünün üzerinde durmak;
- 2) Küresel içeriği planlamak ve bütünleştirmek için temel konuları kullanmak;
- 3) Öğrencilerin uzay ve zaman arasında bağlantılar kurmasını sağlamak;
- 4) İçeriği öğrencilerin hayatlarıyla ilişkilendirmek;
- 5) Yüksek düzeyli düşünmede ve araştırmadaki becerileri vurgulamak;
- 6) Çeşitli öğretim stratejilerine ve eğitim kaynaklarına yer vermek.

Eğitim sistemimiz yukarıdaki eğitim birimlerinin tamamını içermelidir.

Yoksa İhsan Fazlıoğlu 'nun tespitiyle şöyle bir insan modeli çıkar ortaya;" Modern dönemde artık yeni bir insan tasavvuruyla karşı karşıyayız: *Metrûk insan*; Mekân-zaman sahnesinde, *aşkın ya da içkin bir ilke* den kopuk, bir *ulus metafiziği* içinde, emperyalist -kapitalist-liberalist dizgenin üretim-tüketim zincirine bağlı, arzu nesnelerine râm, kendini aşan bir anlama sahip olmayan *nesneleşmiş* birey." Veya Tahsin Gorgün'ün tespitiyle; "Bir ailenin ferdi, bir mahallenin sakini, bir milletin mensubu ve bir ümmetin müntesibi olma imtiyazlarını yitirmiş olan birey, insanlık kavramını da özcülük ithamı üzerinden, terk etme durumunda olduğu için tür olarak insanlığı şahsında taşıma bilincini de yitirir." Demektedir. Yani kimliğini, kişiliğini, aidiyetini, özünü ve en sonunda insanlığını yitirir.

Yok eğer inandığımız İslam dinine kulak verirse yine İhsan Fazlıoğlu'nun söylemiyle şöyle bir insan ortaya çıkar." Mutlak aşkın *Kadir-i Muhtar'ın* ihtiyarıyla illet-malûl zincirini tırnak içine koymuş, insanı kendine *muhâtab* almış, Yeryüzünde insanca yaşamının ilkelerini tebliğ eden *Nebî'nin* haberine uymakla *mükellef* kılmış ve en nihâyetinde insanlığıyla *mesul bir varlık*." Kısaca sorumlu sınırlı mükellef ve her davranışının hesabını vermeye hazır bir kişi olur.

Velhasıl İnanç, Örf, Gelenek ve Kültürümüze uygun bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Bu eğitimin amacı tek dünyalı pozitivist bir kişi yetiştirme değil, Dünya-Ahiret Hayatı dengesini gözetken, ontolojik olarak varlık sebebinin farkında, yaptığı ve yapmadığı her eylemin hesap verilebilir olacak şekilde kimlik, kişilik ve sorumluluk sahibi insanlar yetiştirmek olmalıdır. Yani Eğitimin temel Paradigması teknik konular bir yana, amacı Yaratana bilen, tanıyan, varlık sebebinin farkında, ben kimim nereden geldim nereye gidiyorum, varlığımın bir amacı olmalı diye taakkul, tezekkür, tefekkür ve tedebbür ederek sorumluluk sahibi samimi kişilerin çoğaltılması çabası göstermek olmalıdır.

YAREN MEKTUPLARI

Eğitim ve Öğretim'in Kılavuzu Başöğretmen'dir.

Ne güzel değil mi sevgili yarenim; Orada bir yerlerde seni bilen, varlığından haberdar ve mutlu olan, merak ettiğin ve edildiğini de bildiğin ve de bazı beyin fırtınalarını ve yürek sancılarını paylaşabileceğin birisinin olduğunu bilmek?

Selamlaşmak, dualaşmak, halleşmek, hayalen bile olsa birer bardak demli çayın eşliğinde yârence muhabbetler edebilmek. Yokluğunda dahi hatırlayınca yüzünde tebessüm oluşması, bilmek ve bilinmek ne güzel bir duygu değil mi?

Biliyor musun sevgili dostum; Bilmek her alanda güzeldir. Çünkü hayat ve bilgi öyle bir ikilidir ki; Damar ve kan, oksijen ve akciğer, tohum ve toprak, toprak ve su ne anlam ifade ederse birbirleri için, hayat ve bilgi de öyledir.

Bundandır ki; Akl-ı Selim gereği inanç ve fiillerimiz ile ilgili bütün kararları bilgisine sahip olmadığımız ya da doğrulugundan emin olmadığımız adımlardan ısrarla uzak durarak ve doğru bir bilgiye dayanarak almak durumundayız.

Bir zamanlar bir yerde okumuştum ve çok hoşuma gitmişti, diyordu ki; *"Hakkında doğru bilgi sahibi olunmadan yapılan işler ya da yaşanan hayat adeta gece karanlığında el yordamı yapılan yapılara benzer; Sabah olunca bir de bakarsınız ki her şey olması gerekenin çok dışında. Ya çarpıklığı yaşarsınız, Ya da yıkmaktan başka bir yol bulamazsınız!"*

Öyle ya; Doğru bilgiye ulaşmak ışığa ulaşmak gibi bir şeydir öyle değil mi sevgili yarenim? Ona ulaştıktan sonra cehlin karanlığında ne yaptığımızın, nasıl bir şey ortaya koyduğumuzun, yaptığımız şeyin içimize sinip sinmediğinin farkına varırız ve geri kalan ömrümüzü hayatımızdaki o yanlışları temizlemeye çalışmakla tüketiriz.

Nasıl ki sıhhatli bir insan olabilmek için yiyip içtiğimiz şey ve şekillere dikkat etmemiz gerekiyorsa, isabetli inanç ve fikirlere sahip olabilmek için de doğru ve gerçek bilgiye o kadar ihtiyacımız vardır. Zira doğru şeylerle ve doğru şekilde beslenmeyen insan fiziken hasta olacağı gibi, doğru bilgi sahibi olmayan ve bilgiyi doğru kullanamayan insanın da yaptığı tercih ve işlerden dolayı karşılaşacağı sonuçlar itibarıyla ruhen hasta olması kaçınılmazdır.

Sevgili dostum, birey ve toplumlar için geleceğin doğru şekilde inşası ancak geçmiş ile bağ kurmakla mümkündür. Bu itibarla öncelikle öz geçmişimizin yani insanın yaratılış gerçeği ve hayatının başlangıcından itibaren ihtiyaç duyarak faydalandığı bilginin kaynağı ve ulaşılma biçimi hakkında gerçek bilgiye sahip olmamız gerekmektedir.

Bu bağlamda insanın var oluş ve gelişimi ile ilgili olarak günümüzde olduğu gibi geçmişte de İlâhî Vahiy bağlamın-

dan kopmakla başlayan ve bilgiye sadece çıplak akıl, mantık ve zanlara dayanarak ulaşmaya çalışanlar olmuştur.

Bu zümre, tüm oluşumları objektif olarak düşünen her akıl ve mantığın yersiz ve anlamsız bulacağı şekilde garip bir tesadüf mantığına dayalı bir takım varsayımlara bağlayarak izah etmenin peşine düşmüş, İlk insanı maymundan tekâmül ederek insanlaşan, konuşma bilmeyen, işaretlerle anlaşmaya çalışan ilkel bir varlık olarak hayal etmişlerdir.

Tüm hayat felsefelerini tartışılmaz bilgi diye kutsadıkları çeşitli varsayımların üzerine bina eden bu zümre bir çeşit seçkincilik kibri içerisinde, hâkim ideolojilere/otoritelere de yaslanarak insanlığa dayatmaya kalkışmışlardır.

Sevgili yarenim, bilgi edinmenin bir diğer yolu da dini öğretilerdir. Bunlar da insanların fitratında var olan "yüce varlık" duygusu ile ulaştıklarını sandıkları düşünce, hissiyat vb. şeyleri inanış haline getirerek dinleştirmişlerdir. Bunların ilk insan tasavvuru da İslam eksenli İlâhî Vahiyden kopuk oldukları için Allah(cc) katında batıldır. (Bak.Âl-i İmran:85)

İlk insandan başlayarak va'z edilen kadim ve biricik Hak din olan İslam inancına göre (Bak.Âl-i İmran:19) ise ilim, irade ve gücü her şeyi kuşatan sonsuz ve baş edilemez bir güce sahip olan (Bak. Talak:12) âlemin'in yegâne Rabbi (Bak. Fatiha:2) Allah(cc) tarafından yoktan var edilen nesnelere (Bak.Yunus:34) yaratılmış ilk insanın neslidir insanlık.

Kendisine ihsan edilen hayata dair birçok şey öğretilerek (Bak.Bakara:31)can yoldaşı olarak da kendi cinsinden eş yaratılarak (Bak.Rum:21) hayatı ziynetlendirilen bir insanın neslidir insanlık âlemi.

Hayatlarını idame ettirebilmeleri için de her türlü nimet ile donatılmış Cennet denilen özel bir mekâna yerleştirilen (Bak.Bakara:35)ilk insanlık ailesinin çocuklarıdır zamanla renk, renk, kavim, kavim yaratılan bizler.

Yaratan, yaşatan, öldürüp sonra tekrar diriltecek bizatihi kendisi olan (Bak. Rum:40) yüce Mevlâ tarafından başıboş bırakılmayıp (Bak.Kıyame:36) bulundukları mekâna ve yaşama dair kimi usul ve prensipler, yaratıcı, kul ve mekan hakkında bilgiler ile donatılarak (Bak.A'raf:19) ilâhî bir öğretim ve eğitime tabi tutulmuş çekirdek ailenin çocuklarıdır.

Ve tabi ki; Bizler beşeri fitratlarında var olan kimi mekele ve zaafılardan (Bak. Şems:8) dolayı süreç içerisinde unutup ya da heveslerini kışkırtan iblise uymak suretiyle ilâhî kaynaklı bir takım kuralları gafilce çiğneyerek kendilerine lütfedilen özel mahremiyetlerini kaybeden (Bak. Taha:120-121) bir anne ve babanın nesliyi aynı zamanda.

O anne ve baba bizim için; İblisin

ivgası ile heveslerine uyup yanlış düşüncülerinde lâin iblis gibi inat ve kibir gösterip haklılık peşinde koşma yerine (Bak.A'raf:12-13) acziyetlerini idrak edip *"Rabbimiz biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamazsan ziyan edenlerden oluruz..."* (Bak.A'raf:23) diyerek pişmanlık gösteren sağduyulu ve inançlı ecdadımızdır.

Onların bütün bu hallerini hatta gönüllerinden geçirdiklerini dahi bilen (Bak. Bakara:284) gizli, aşikâr her şeyi gören ve duyan yüce yaratıcı (Bak.Nisa:134) acziyet ve tövbelerini dillendirmeleri için onlara bir takım bilgiler daha öğretmiş, onlar da bunlara tutunup af ve mağfiret dileyerek (Bak.Bakara:37) Rableri katında arınmaya bir yol aramışlardır.

Kâinatta bilinen ve bilinmeyen özellikleri ile var olan ve adına müspet ilim de denilen tüm nesne ve bilgilerin keşfi/gün yüzüne çıkarılması işlenerek faydalı hale getirilmesi insanın akıl ve marifetine bağlanmış ve teşvik edilmiştir. Başarılı olanlara ise kibirlenme yerine, *"ulaştığım bu nimet Rabbinin lütfu ile dir"* (Bak. Neml:40) demesi öğretilmiştir.

Gerçek bilgiye ulaşabilmek bağlamında Allah(cc) ayrıca ilk insandan başlayarak aralarından seçmiş olduğu elçiler/peygamberler ile kitap ve hikmet göndererek onlara bilmediklerini öğretmiş, insanların zan ve yanlışları ile bilgi ve hayata buluşturdukları beşeri kirlenmişlikleri gerçek ve Hak bilgi olan vahiy yoluyla arındırmıştır. (Bak. Bakara:151)

Bu alandaki kadim rivayetlere göre âlemin'in Rabbi Allah(cc) Hz. Muhammed Mustafa(sav) kuluna *"İkra' bismi Rabbikellezi Halag, Halagal insâne min Alag..."* hitabıyla seslenmiştir bu kez de. Ve onun nezdinde tüm insanlığa yazılı ve yazısız, bütün tefekkür ve idrak okumalarının yaratan Rabbin adıyla, O'nun kudret ve iradesini göz ardı etmeden, O'nun öğütlediği şekilde yapılması gerektiğine dikkat çekmiş ve ancak bu takdirde yaratılış ve hayat ile ilgili zan ve uydurmalarından korunup gerçek bilgiye ulaşabileceklerini vurgulamıştır. Çünkü Rabbi kaleme yazmayı ve bilmediği her şeyi öğretmede de cömert olan yüce kudretin ta kendisidir. (Bak.Alag:1-5)

Sevgili yarenim, gerçek bilginin yegâne kaynağı ve sahibi olan yüce Allah(cc) ın insanlara hitap ettiği Kitab-ı Keriminde muhkem ayetler vardır. Bu hudutların direk olarak alanına girmeyen ve insanların serbest iradesine bırakılan alanlarda ise insanlara İslam'ın inanç ve ahlak ilkeleri/ Şeriat'ı ile çatışmayacak şekilde düşünmeyi, akletmeyi, araştırmayı ve keşfetmeyi tavsiye ederek *"..akıl sahipleri için deliller vardır."* (Bak. Al-i İmran:190) *"Hiç akletmez misiniz?"* (Bak.En'am32) *"Ne az düşünüyorsunuz?"* (Bak.Mü'min:58) *"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"* (-

Bak.Zümer:9) “Bilmiyorsanız bilenlere sorun”(Bak.Nahl:43) ve benzeri ayetler ile gerçek bilgiye ulaşma konusunda hem yol göstermiş hem de sorumluluk yükleyip görevlendirme yapılmıştır.

Hak katında olan ve cümle varlık ve yokluk alemindeki her şeyi kuşatan bu gerçek bilginin (Bak.A'raf:187) (Ahkaf:23) *Ahkâm-ı Kur'aniye'nin* yani Şeriat'ı İslâmiye'nin insanlara öğretilmesinin gayesi öncelikle kendilerini ve faydalandıkları her şeyi yoktan vâ ederek yaratan Allah(cc)a ve elçisine karşı sorumluluklarını (Bak.Nisa:69). Hem de insanı hayat boyunca ilişkide bulunabileceği canlı, cansız, insan, hayvan ve sair mahlûkata karşı olan hak ve sorumluluklarından haberdar etmeyi bunları yerinde ve kıvamında ve hakkaniyetle kullanabilmeyi amaçlamaktadır. (Bak.Bakara:1-5)

Bilgiyi öğrenmek yaşam ile ilgili gereksinimler bağlamında bilgi yokluğunu ya da eksikliğini ortadan kaldırarak hayatı tahkim etmek için gerekli olan doğru değerleri edinmektir ama yetmemektedir. Bu bilgilerin yerinde ve isabetli kullanılması bakımından yorumlama ve uygulama yoluyla tecrübe edinilmesi için de eğitim gerekmektedir.

Bu bağlamda Rasulullah efendimiz (sav) Rabbinden almaya başladığı mesajlar ile “Öğretilen, eğitilen ve yetiştirilen elçi” ve bu mesajları bilgilendirme ve uygulama da insanlığın öğretmeni olma göreviyle görevlendirilmiştir (Bak.Haşr:7). Bizler de nefsimiz ve neslimizle birlikte bu kutlu elçinin çağları kuşatan insanlık mektebinin öğrencileriyiz yeryüzünde.

Bu mektebin yegâne başöğretmeni ise doğal olarak “Ben, ancak ve ancak muallim olarak gönderildim.” “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” “Ya öğrenen ol, ya öğreten ol, ya dinleyen ol, ya da onları sevenlerden ol; Ama sa-kın beşincisi olma yoksa helâk olursun.” “Beşikten mezara kadar ilim öğrenin.” “İlim ve hikmet Mü'minin yitiğidir, neredede bulursa alır.” Ve benzeri öğütleri ile inananları hayat ve ölüm ile ilgili müspet bilgileri, zararlarından kaçınabilmek için de menfi şeyleri öğrenmeye teşvik eden, bi zatihi örnek yaşantısıyla da öğreten, mesajının etkisi ise tüm insanlık tarihi boyunca sürececek olan Nebiyyi Muhterem Hz. Muhammed Mustafa(sav)'dır.

Çünkü o, hem Rabbinden aldığı Vahy-i Kerim Ahkâmı, yani Müslüman olduklarını iddia ve ifade eden bir çok insanın dahi maalesef hakkında bilgi sahibi olmadan İslam düşmanı Kafirlerin küfür korosuna katılarak “Kahrolsun Şeriat” naraları attığı ilâhi kurallar yani Şeriat-ı İslâmiye ile tüm insanlara hem kendilerine hayat verecek şeyleri (Bak.Enfal:24) hem de akıl, fikir, idrak, şuur ve benzeri fitri melekeleri çalıştırarak hayata dair diğer detay meseleleri öğreten merhametli bir mürebbi (Bak.Tevbe:128) olarak fiilî, kavli ve takriri sünnetleriyle öğretmek ve eğitmek suretiyle bedevi bir toplumdan Medine toplumu meydana getirerek insanlığın yüz akı “Asr-ı Saadet”i inşa eden ulu bir önderdir o.

O kutlu lider, gayri İslam'i öğretim ve eğitim ile zihinleri kirlenilen zavallıların “kahrolsun” diye haddi aştikları o Şeriat-i

İslamiye öğretisi ile ümmetini eğitmiştir. Bu öğreti ile onlara sevgi, vicdan, adalet, yardımlaşma, haksız yere başkasının hakkına el uzatmama, helal yoldan kazanıp, kazancından, ihtiyaç sahiplerinin hakkını gözetmeyi, yetime el uzatıp, eş ve çocuklarına karşı sorumluluklarını, ahlak ve iffet gibi insani değerleri anlatmıştır. Keza zalime karşı mazlumun yanında yer almayı, düşenin elinden tutmayı, dost ve düşman unsurları, bunlara karşı nasıl davranılması gerektiğini de yine o “kahrolsun” dedikleri ilahi hudutlar çerçevesindeki gerçek bilgiler doğrultusunda öğretmeyi başarmıştır.

O Şeriat mektebinde, inananlarına sağlıklı bir neslin öncü ve mimarları olabilmeleri için çocuklarını İslami değerlere göre eğiterek yetiştirmelerini ve güzel ahlak olan Kur'an ahlakını örneklik ederek öğretmelerini istemiştir.

İslam Şeriatının özü iyiliktir. İlahi vahye aykırı olarak ortaya konan inanç ve uygulamalar kulların zaafından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı Şeriata düşmanlık ahmaklıktır.

Bu itibarla İman ettiğini ifade ve iddia eden her Mü'min için kâinattaki tüm gizemler, iyi, kötü, güzel, çirkin, Hak, bâtıl, helal, haram, doğru, yanlış, meşru, gayri meşru vb. gibi inanç ve değerler bu bilginin kılavuzluğunda anlam ve değer bulmalıdır. Yegâne ilah olarak yalnızca Allah(cc)'i kabul eden Mü'minler, gerçek bilgi olan ilahi kaynağın referansları ile çelişen, çatışan tüm bilgi ve tanımlamaların bâtıl hükmünde olduğunu ve ilahi hükümlere muhalefette ısrarcı olanların bu eylemi yaparken ki (inkâr, icbar ve ihmal) durumlarına göre kâfir, zâlim ve fâsık olabilecekleri (Bak.Maide:44-45-47) bu konuda yalnızca Allah(cc)tan korkmaları gerektiği (Bak.Maide:54) hakkında uyarılmışlardır.

Çünkü İlahi Vahyin öğretileri ile çatışan ve kavgalı olan tüm sosyal, siyasi, idari, öğretim ve eğitim sistemlerinin bozguncu mimarlarının gayesi “Biz ıslah edicileriz” maskesiyle insanlığı fesada uğratmaktır. (Bak.Bakara:11-12)

Sevgili yârenim, bir toplum düşün ki; Asırlardır süregelen bir kaynaktan almış olduğu milli ve manevi öğretim ve eğitimin bilinciyle genci, yaşlısı, kadını, erkeği Türk'ü, Kürt'ü, Laz'ı, Çerkez'i ve benzeri tüm unsurları ile harekete geçsin. Kadim değerleri olan Din-i Mübin-i İslam, Hilafet-i Kübra, Şeriat-i Garra, vatan, millet, bağımsızlık ve benzeri kutlu değerleri korumak aşkıyla tüm yokluk ve çaresizliklerine rağmen okulda sırasını, tarlada ekini, kundakta bebesini bırakarak İslam inancına dayalı cihâd ruhu ile ayağa kalsın. El ve gönül birliği yaparak yüzbinlerce vatan evladının Şehadetine mâl olan topyekûn bir seferberlikle ülkesini emperyalist kâfirlerin istilasından kurtarsın. El birlik bir Millet Meclisi oluşturarak görevleri arasına “Hilafet makamının temsili” ve “Şeriat Ahkâmının tenfizi/uygulanması” maddelerini koysun. Sonra da içlerinden bir gurup yönetimi çeşitli yollarla ele geçirerek yapılan kutlu cihada ihanet edercesine bu ve benzeri maddeleri iptal ederek topluma vatanlarından sürüp çıkardıkları kâfirle-

rin kültürünü dayatsın.

Toplumun dini olan İslam'ın hem dünya hem de ahiret hayatını yani tüm toplumsal hayatı kuşatan bir söylemi oluşunu yok sayarak hayatın dışına itmek için din ve dünya işlerinin ayrıştırılması mantığına dayalı laikliğe tutunsun.

Akabinde de Müslüman Türk milleti ve diğer Müslüman milletler tarafından asırlar boyu yaşanarak biriktirilen İslami birikimin kökünü kazıyacak ilke ve inkılaplar ihdas edip bunların bânisinin karar ve icraatlarının eleştirilmesini kanunla yasaklayarak tartışılmaz kılsın. Bu haksız dayatmaya karşı çıkan haklı itirazları da hukuksuzca kanla bastırsın.

Ne kadar garip, ne kadar aşağılayıcı ve ne kadar acı bir hayat, irade ve ruh istilası değil mi sevgili yârenim?

Sevgili dostum, işte bu sistem dayattığı öğretim ve eğitim politikasıyla her türlü asimilasyona rağmen ecdadın Milli ve Manevi miraslarına sadık kalmaya çalışan Müslümanların çocuklarının içinden de materyalist, deis, ateist, putperest şehvetperest, kâfir, müşrik ve münafık bireyler peydahlamayı başarak nesillerini ve istikballerini ifsat etmiştir.

Bir yandan şöhet, makam, maddi varlık sahibi kılarak haz bağımlısı yaptı, diğer yandan da şehvetperest tutkularını okşayarak iğfal ettiği genç nesilleri muasır medeniyet, çağdaşlık, kamalizim, laiklik ve benzeri taltiflerle kadim milli ve manevi kültüre karşı konumlandırarak gerektiğinde üzerlerine süreceği gö-nüllü asker haline getirmiştir.

Sistem aynı öğretim ve eğitim marifetiyle kitleler üzerindeki etkinliğini devam ettirebilmek için özendirdiği hayat tarzı ile inanç ve değerlerinden soğutarak kozmopolitleştirdiği ama yine de İslam inancına sahip olmaktan mutlu olmalarına alanlar açtığı bir toplum inşa etmek suretiyle onları da taraftar olarak elinin altında tutmaktadır.

Bütün bunlara rağmen sistem imalat hatası olarak çıkan Tevhid-i bilince sahip Müslümanları çağdışı hatta hain ilan ederek en doğal insanı haklarından mahrum etmeye kalkışmıştır. Yine de bu insanlardan bir kısmı örümcek ağına delen Arılar misali bal yapma, bir araya gelerek koloniler oluşturup Kovanın izzet ve şerefine koruma gayretinde olmaktadır.

Bu itibarla; Kimin eliyle ve ne adına uygulanıyor olursa olsun İslam İnancına göre gerçek bilginin kaynağı ve referans odağı olan İlahi Vahiy içerikli değerler ile çatışan, İslam inancının ruhuna düşman nesiller yetiştiren her türlü öğretim ve eğitim uygulamaları Allah(cc)tan başka ilah tanımayan Müslümanlar nezdinde batıl hükmündedir.

Tüm materyalist, inkârcı, şehvetperest öğretim ve eğitim sistemleri dünyanın neresinde ve hangi toplum üzerinde tezgâhlansın tezgâhlansın hiç tartışmasız insanlık düşmanı fesat organizasyonlardır. Çünkü bu girişimler aynı zamanda ilk Müslüman kimliğine sahip Âdem atanın çocukları olan evrensel insanlık ailesinin özündeki fitri değerleri de tersyüz ederek insanlığın ve dünyanın geleceğini fesada vermeyi var oluş gayeleri sayan tabulaşma girişimleridir vessalam.

Eğitimin paradigmaları

Bir Müslüman, insanın varlık gayesinin yalnızca kulluk olduğu hakikatini kabul ettiğinde, bu gayenin pratik hayatta nasıl tahakkuk edeceğine dair yöntem ve imkânları sorgulama sürecine girer.

Kur'an Levhi Mahfuzdan, Ana yazılımın kaynağından indirilmiş bir kiptir. Kur'an'da var olan "Biz insanları ve cinleri sadece bize kulluk etsinler diye yarattık" (zariyat 56) hakikati, temel düsturun kulluk olduğunu beyan etmektedir. Hatta insanın kabullendiği emanetin insan dışında göklere yere ve dağlara teklif edilmiş olması ve kabul etmekten çekinmelerine rağmen insanın bu emaneti sahiplenmesi (Ahzab 72) yine ana kaynaktan indirilen Kur'an'da var olduğuna göre bu temel yaklaşımlar ilahi sistem yazılımının ana kayıtlarıdır.

Kur'an'ın Levhi mahfuzdan indirilmiş olması, insanla birlikte var olan hatta insanın adı yokken diyebileceğimiz bir zamandan beri Allah'ın belirlemiş olduğu bir gerçeklik olduğunu ortaya koyar.

Bir Müslüman, insanın varlık gayesinin yalnızca kulluk olduğu hakikatini kabul ettiğinde, bu gayenin pratik hayatta nasıl tahakkuk edeceğine dair yöntem ve imkânları sorgulama sürecine girer.

Bu sorgulamanın sonucunda kulluğun tahakkuku için varlık, hakikat, gibi kavramların bilinme zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkar. Kavramların bilinmesi, bilmeye dair eylemlerin başında okuma, anlama, kavrama merhalelerini devreye sokar.

Okumanın varlık hakikatini kavramadaki araçsallığı, yaratan Rab adına okumakla anlamlandır. Onun dışındaki okumaların gerçeği kavramada sorunlu olacağı tecrübeler ortaya koymuştur.

Yaratan rab adına okumanın birincil gereği iman, ikincil gereği amel salihidir. Ayrıca burada detaylara vakıf olmak bir ilmi gerektirir. İlimse insana bakış açısı, yol yöntem öğretir.

Bütün bu detaylar, Allah'ın Kerim olan kitabında ortaya konmuş ve bütüncül bir bakış açısı kazandırılmak istenmiştir.

Deki hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ayetinde Allah'ın dikkat çekmek istediği bilmenin merkezine konması gereken esas nedir?

Zümer 8 - İnsana bir sıkıntı dokunduğu zaman bütün gönlünü vererek Rabbine dua eder. Sonra kendisine tarafından bir nimet lütfettiği zaman da önceden O'na dua ettiği hali unuttur da, yolundan sapıtmak için Allah'a ortaklar koşmaya başlar. Ey Muhammed! De ki: «Küfrünle biraz zevklen, çünkü sen, o ateşliklerdensin.»

Zümer 9 - Yoksa o, gece saatlerinde kalkan, secdeye kapanıp, kıyama durarak daima vazifesini yapan, ahireti hesaba katan ve Rabbinin rahmetini uman kimse gibi olur mu? De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" Ancak temiz akıl sahibi olanlar anlar.

Burada bilmenin merkezine konulan Allah'ı doğru takdir ederek gece kalkmak, secdeye kapanarak, Rabbi adına kaim olmak, ahiret ve Rabbinin rahmetini ummak esaslarına dayalı temyiz edici bir akla sahip olmaktır.

Çünkü bu esaslar sıkıntı anında yaratıcıya ihtiyaç duyup katıksız iman eden fakat sonrasında dünyalık nimetleri azıcık ucundan yakaladığında Allaha ortaklar koşan çıkarıcı anlayışın önünde akılcı davranarak sapkınlığı önler.

Ehli zikre sorun

Nahl 43 - (Ey Peygamber!) Senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bunu bilmiyorsanız Tevrat ve İncil âlimlerine sorun.

Bilgi müteselsildir. Yani insanlığın tevarüs ettiği ve yenilerini üzerine bina ederek yeni gelişimlerin kapısını aralayan en kıymetli mirastır.

İnsanlık için genel geçer ihtiyaçlardan birisi olan peygamberlik müessesesi hakkında insanlar çoğu zaman yanlışlığa düşmüşlerdir. Hatta insan cinsi içinde kadın ya da erkek, hangisinin peygamber olabileceğine dair tartışmalara girmişlerdir.

Bu konunun doğrusunu insanların tecrübe etmesi bakımından, geçmişte deneyim yaşamış olan ehli kitap, bilgisine müracaat edilebilecek kaynak-

ların başında gelir. Öyleyse bir konuda bilgilenmede sorun oluştuğunda geçmiş tecrübe, kaynak olarak anlamlı bir müracaat kapısı kabul edilmelidir. Çünkü insanlığın birikmiş doğru tecrübesi insanın yanlışlığı düşmesini engelleyebilecek kaynakların başında gelir. Buna insanlığın icması diyebiliriz. İnsanlığın üzerine icma ettiği konularda yanlışlığı payı neredeyse sıfırla denk olur. "Ümmetim yanlış üzere icma etmez." Hadisinin ifade ettiği anlamda tam olarak budur.

Bilginin kaynakları meselesinde Kuranın bakış açısı olarak ortaya koyduğu bu ilke her zaman için insanın işine yarayabilecek bir paradigmadır.

Allahtan en ziyade alimle korkar.

Fatır 28 - Yine insanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da türlü renkleri vardır. Kulları içinde Allah'tan ancak âlimler korkar. Şüphe yok ki Allah çok güçlüdür. Hüküm ve hikmet sahibidir.

Bu ayet bize ilmin kaynağını ortaya koyma açısından önemli bir ölçü vermektedir. Çünkü insanlık hakikat dalalet tartışmalarında bilginin kaynağı konusunda bu ölçüde ikiye ayrılmıştır. Gerçeğin taraftarı müminler öncelikli bilginin ilahi kaynaklı olduğu ilkesinden hareketle ilahi kaynaklı bilgiyi temel kabul etmiş ve ona teslim olmuştur.

Dalaletin talipleri olan kafirler ise insanlığın tecrübesi sayılan ve son yüzyılda bilim olarak adlandırılan çalışmaların verdiği sonuçları kati bilgi olarak kabul etmiştir.

Bu konuda Allah'ın konuya nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği ilke olarak belirlenmiş ve bilgiler hakikat ve zan olarak kategorize edilmiştir. Ve insanoğlu vahiy tarafından zan olarak nitelenen insanlığın bilimsel çözümlemelerinin gerçeği yansıtmayabileceği uyarısı Kur'an ile yapılmıştır.

Eğer yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, onlar seni Allah yolundan saptırırlar. Çünkü onlar yalnız zanlarına göre hareket eder ve sadece asılsız tahminlerle

yalan söylerler. (En'am Suresi 116)

İnsanlık tarihi boyunca Allah'ı görmezden gelenler hep kendi bilimsel gerçekliklerini esas kabul etmişler ve vahyin karşısında bu yanlışta ısrar ederek küfürlerini tescillemişlerdir. Oysa gerçek bilgi insanı yaratan Rabbin insanlığa sunduğu bilgidir. Bu konuda insan kendisi için gayb niteliğinde olan vahiy bilgisine karşın kendi ürettiği ve tecrübe edilmiş olarak gördüğü bilgiyi her tecrübeye farklı sonuçlara varılabilme ihtimaline rağmen savunmaktan vaz geçmemiştir.

Hakikat ve dalalet gibi kavramlarda belirleyici olan temel unsur, bilginin ilahî kökenli olmasıdır; zira bu kök kaybedildiğinde insan, kendi gerçekliğini mutlaklaştırarak kendini inkâr noktasına sürükler.

İnsanın vahiyden yoksun olarak eriştiği bilgiler, görece olarak hakikate ulaşma konusunda başarısızlığa namzettirler. Şayet başarılı bir sonuç elde edilmiş olsa bile bu tespit tevafukudur. Yani öyle denk gelmiştir. Yoksa determinizm gibi öncüllerinin onu götürdüğü tabii sonuçtur denilebilecek bir nitelik arz etmez.

Bilginin kaynağı meselesinin ana tartışma konularından biri olan bu konuda hakikat dalalet kavramların bakış açısı yine imanî bir konu olarak karşımıza çıkar. Ve bilimselcilere ilmi gerçeklikler bu manada bir anlam ifade edemeyebilir.

Yusuf 21 - Onu satın alan Mısırlı, eşine dedi ki: "Buna güzel bak. Bize faydalı olabilir, ya da evlat ediniriz." Yusuf'u böylece oraya yerleştirdik. Ona rüyaların tabirini de öğrettik. Allah emrinde galiptir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

Rum 30 - O halde yüzünü, Allah'ı

bir tanıyarak dine, Allah'ın insanları üzerine yaratmış olduğu fitratına doğrult. Allah'ın yaratışında değişiklik bulunmaz. Dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Mümin 57 - Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyüktür. Fakat insanların çoğu bilmezler.

Ayetlerde insanların bilmediklerine dair işaretli bölümler bilmenin hakikati ve kaynağıyla ilgili gerçekliklerdir. Çoğu zaman insanın bildiğini düşündüğü kişisel bilgilerinin zamanla yanlış bilgi olduğu çoğu zaman yine insan tarafından tespit edilmiştir. Dolayısıyla insan kendi edindiği bilgilerde ilahi kıstaslara uygunluk standardını hep gözletmelidir. Bilgi edinme çabalarının merkezine hep ilahi hakikatlere uygunluk anlayışını koymalıdır.

Bilgi konusunda paradigma olmuş meseleler, eğitim konusunun da temel paradigmalarıdır. Bu açıdan eğitimin şekillendirilmesi konusunda bunlara dikkat edilmelidir.

Hep bir eksik söylem olarak dile getirdiğimiz bir konu olan dinin ilk emri oku ilkesi, yeni baştan ele alınmalı ve kurgulanmalıdır.

İlk emirdeki okumanın stratejisinin yeryüzü hakikati olan "ben insanları ve cinleri bana kulluk etsinler diye yarattım" ilkesi ile yoğurarak eğitim ve öğretime şekil verilmelidir.

Eğitim ve öğretim ezber kökenli bir sistem ile inşa edilir. Dolayısıyla temel ezberler, söylediğimiz ilkeler doğrultusunda oluşturulmalıdır.

Eğitimin ilk basamağı olan şekilden hareketle gerçekleştirilen bütün basamaklar da bu temel ilkeler

doğrultusunda oluşturulmalıdır.

Eğitimde çocukların hafızasına kazınan ilk cümleler çocuğun hayatı boyunca ona yol gösterecek nitelikte cümleler olmalı. Mesela Kur'an'ı Kerim'de Lokman'ın çocuğuna nasihatinde kurduğu ilk cümle neydi? Allah'a şirk koşma! Cümlesiydi. Bu cümle çocuğun hayatı boyunca işaret fişegi olacak nitelikte bir cümle olarak çocuğun beynine kazınmalıdır.

Tevekkeli bizim eğitim sisteminde boş cümlelerle kurulan başlangıç sistemi içindeki ip atla, top oyna, ata bak cümleleri insanımıza kazandırılmak istenen Allaktan uzaklaştırılmış dünya görüşünün temeli niteliğindedir.

Eğitimcinin de bu temel ilke üzerine yetiştirilmesi gerekmektedir.

Eğitimin branşlaşması zamanın gereği olarak önemli bir başlıktır. Fakat burada eğitime konu edilen başlıkların takdir görecektir yaşlarda ve zamanlarda yapılması eğitimi ve öğretimi anlamlı kılacaktır. Matematiğe ihtiyaç duyulması halinde matematiğin öğrenilmesi insanda başarılı bir sonuç almayı beraberinde getirir.

İnsanların yönelimlerine ve kabiliyetlerine göre eğitim öğretim başarılı sonuçlar verir.

Eğitimde sıralama önemlidir. Basamaklar inşa edilerek eğitimin tamamlanması uygun olan şekildir.

Eğitim öğretim meselesi akaid ve amel konusudur. Hafife alınamaz. Çünkü toplumsal anlamda kulluğun iyi bir şekilde tecellisi eğitim sisteminin başarısına bağlıdır. Öğretim eğitimin inandırıcı ayağıdır. Kişi eğitimin gereğine inanmadan eğitilemez. Buda öğretimle sağlanır.

Hikmet Temelli Eğitim Üzerine Deneme

İnsan ise; doğduğunda bilfiil olmaktan ziyade “bilkuvvedir”. Yani insan yücelme ve aşağılık olma kapasitelerine potansiyel olarak sahiptir. İnsan doğduktan sonra hayvanlara göre çok daha uzun bir süre ebeveyninin bakımına ve eğitimine ihtiyaç duyar. Bundan dolayı çocuğun yetişmesinde ailenin önemi çok büyüktür.

Hayat, bir imtihan dünyası ise, eğitimi verilmeyen bir hayatın da imtihanı olmasa gerek. Yani bir yönüyle de hayat doğumdan ölüme *eğitim sürecidir* desek yeridir. Eğitim bütün siyasal ve düşünsel sistemler için zorunlu bir ihtiyaçtır ama hangi amaçla ve nasıl bir eğitim verileceği sistemden sisteme değişiklik arz eder. Temel soru şudur: “Hangi insanı yetiştirmek istiyoruz?”

İslam’ın *Hikmet Temelli Düşünce Sisteminde* insan, sabit bir öz değil, oluş hâlindeki bir varlıktır. İnsanın bu oluşunu doğru yöne sevk etme, insanı kendi fitratına yabancılaştırmadan çağın sorunlarıyla yüzleştirme ve fitratında mevcut olan istidatların, bilinçli ve dengeli biçimde geliştirilmesi eğitimin temel faaliyeti alanıdır.

Temel zorunlu eğitim kurumlarımızdan üniversiteye kadar formel eğitim sistemimiz Batı’ya boyun eğmiş vaziyettedir. Bugün üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde verilen formasyon derslerinin ana teorisyenleri Pav-

lov, Thronkike, Skinner, Piaget, Bruner, Ericson vb. gibi Batılı eğitim kuramcıları ve onların Davranışçı, Duyuşsal, Bilişsel, Nerofizyolojik vb. temelli kuramlarıdır. Ne yazık ki kendi geleneğimizden gelen ne bir eğitim sistemi ne de bir düşünürümüz üniversitelerde yer almaktadır.

Bu bir yetersizlik değil, makalemizin başında belirttiğimiz “Hangi insanı yetiştirmek” istediğimizle ilgili eğitim paradigmamızın temel ilkeleriyle alakalıdır. Ahirete yönelik hedefler es geçilerek sadece seküler hedefler eğitimin temel amacı olduğunda İslam’ın Hikmet Temelli Eğitim Paradigması bu isteğe cevap vermeyecektir. Hikemî sistemden geçen insan, bilen ama ki-birlenmeyen, özgür ama savrulmayan, eleştiren ama inkâr etmeyen, inanan ama düşünmekten korkmayan, ilke ve ölçülere sahip bir insandır. Hikmete dayalı sistemde, insanı sadece biyolojik ya da toplumsal bir varlık olarak değil, çok katmanlı/ yönlü bir varlık olarak okumayı gerektirir. İslami hikmet

geleneğinde insanın ihtiyaçları ontolojik yapısında bulunan, bedensel, psikolojik/ nefsi, akli ve ruhi yönleriyle doğrudan ilişkilidir. Modern Kapitalist sistemden farklı olarak, ekonomik faydaya, teknik beceri ve rekabete ahlak, erdem ve içsel olgunlaşma paralelinde odaklanılır. Diğer bir deyişle Batı iyi vatandaş hedeflerken, İslam iyi insanı hedefler.

Yazımızın devamında Hikemî Eğitime örneklik sadedinde Hz. Ali’nin bir sözünü açmaya ve Nasreddin Hoca’nın bir fıkrasından eğitimle ilgili ince nüktelerini görmeye çalışacağız.

1- Hz. Ali bir öğüdünde: “Allah’ım sorun ve belalardan sana sığınırım demeyin. Allah’ım sorun ve belaların saptırıcı yönlerinden sana sığınırım deyin” diyor.

Hayvanlar doğuştan “bilfiil olarak dünyaya gelir ve hayat tarzını hazır bulur. Bu hayat tarzına göre fiziki olarak donanımlıdır. Yeni doğan bir hayvan çok kısa bir sürede yetişkinlere benzer bir hayata adapte olur. İnsan ise; doğduğunda bilfiil olmaktan ziyade “bilkuvvedir”. Yani insan yücelme ve aşağılık olma kapasitelerine potansiyel olarak sahiptir. İnsan doğduktan sonra hayvanlara göre çok daha uzun bir süre ebeveyninin bakımına ve eğitimine ihtiyaç duyar. Bundan dolayı çocuğun yetişmesinde ailenin önemi çok büyüktür. Anne ve baba, çocuklarına karşı fitraten sevgi, şefkat ve merhamete sahiptir. Çocuklarını dış tehlikelerden korurlar. Fakat ölçü ve denge kaçırıldığında bu sevgi, şefkat, merhamet ve koruma çocuklarının yetişmesinde zarara dönüşmeye başlar. Eğitimciler buna “hastalıklı sevgi” adını vermektedir.

Anne ve babanın çocuğa verdiği en büyük “zararlardan” biri, sevgi adı altında çocuğa aşırı ilgi göstererek, onun zorluklarla karşılaşmasını engellemek, her istediğini yaparak şımarık ve nazlı büyütmektir. Bu tutum çocuğun hayata karşı korumasız kalmasına

sebeptir.

“Hastalıklı sevgi”, çocuğun büyüme sürecinde karşılaşmış mücadele etmesi gereken zorlukları anne-babanın göğüslemesidir. Ebeveyn burada iyi niyetlidir ve çocuklarını korumak istemektedir. Hayatta mücadele ederek ulaşması gereken olgunluk anne ve babanın bu “hastalıklı sevgisi” yüzünden ortaya çıkamamakta ve çocuk pısrık, narin, kendine güveni olmayan ve kırık bir kişi olarak yetişmektedir.

Ebeveynlerin bu tutumu, çocukların problem çözme, sorumluluk alma ve duygusal dayanıklılık geliştirmesini zorlaştırmaktadır. Araştırmalar, aşırı koruyucu tutumlarla büyüyen çocukların ergenlik ve yetişkinlikte stresle baş etmede zorlandığını ortaya koymaktadır. Özgüven, her sorunun ebeveynler tarafından çözülmesiyle değil, çocuğun yaşına uygun zorlukları deneyimlemesiyle gelişir.

“Emile” adlı romanında çocuk eğitiminden bahseden J.J. Rousseau şöyle bir kaniya varmıştır: “Çocukların en mutsuzu, anne ve babaları tarafından lüks ve refah içinde şımartılarak büyütilen, dünyanın acı ve tatlı yönlerini kavramaya, iniş ve çıkışlarını anlamaya bırakılmayan çocuklardır. Bu çocuklar güçlükler karşısında hassas ve alıngandır. En küçük kötü olay onların huzurunu bozar, öylesine ki küçük bir olay yüzünden intihar düşüncesine bile kapılabilirler. Bu tür insanlar nimetlerin tadına varamaz. Aç kalmamıştır ki yiyecek bulmanın tadına varsin...”

Oysa olgunlaşma ve tekâmül ancak zorluklara ve belalara karşı mücadele verilerek elde edilir. İnsan kendisinde var olan yetenekleri ortaya çıkarmak ve kullanmak zorundadır. Yani her insanın bir cevheri vardır. Bu cevher üzeri küllerle örtülmüş bir haldedir. Kişi zorluklarla mücadele ederek bu küle üfler ve alttaki kuru ortaya çıkarır.

Hız. Ali, Basra valisi olarak atadığı sahabeye verdiği öğüdün bir yerinde şöyle diyor: “İnsanı zorluk içinde yaşama güçsüz kılmaz. İnsanı güçsüz kılan nimetler içinde nazlı büyümesidir. Bahçıvan terbiyesi görmeyen çöl ve orman ağaçları daha sağlamdır. Ama bahçıvan bakımında büyüyen daha parlak ve güzel ağaçlar narin ve dayanıksız olurlar.

Yabani çöl bitkilerinin, diğer bitkilere nazaran hem ateşleri daha güçlü olur hem de yanış süreleri daha fazladır. Aynı şekilde çeşitli zorluklara katlanmış, belalar geçirmiş, sıcağı ve soğuğu tatmış kişiler, nimetler içinde nazlı büyüyen kişilerden daha güçlü ve dayanıklıdır.” Zorluklar ve belalarla yüzleşmeyi becerebilenler olgunlaşır ve şahsiyet sahibi olur. “Şüphesiz ki her zorlukla birlikte bir kolaylık

vardır.” (İnşirah 5) ayetini bu yönüyle de değerlendirebiliriz.

2- Geleneğimizde camilerin Müslümanların eğitiminde yeri her zaman büyük olmuştur ve ilk akla geleni de Cuma günleri verilen vaaz ve hutbelerdir. Köylüler imamın olmadığı bir Cuma günü Nasreddin Hoca’ya bugün bize vaaz et diye ısrarlı bir şekilde rica ederler. Hoca sonunda kabul eder, hutbeyi okumak için minbere çıkar ve “Ey cemaat, bugün size ne anlatacağımı biliyor musunuz?” diye sorar. Cemaat: “Hep birlikte hayır, bilmiyoruz” diye cevap verir. Hoca: “Bilmediğiniz şeyi size nasıl anlatabilirim?” diyerek minberden iner. Cemaat bu işten bir şey anlamaz.

Aradan zaman geçer ve ertesi Cuma namazı vakti Hoca cemaatin ısrarı üzerine yine minbere çıkar ve :”Ey cemaat, bugün size ne anlatacağımı biliyor musunuz?” diye sorar. Bir önceki Cuma Namazındaki durumu hatırlayan cemaat aynı duruma düşmemek için :”Evet, biliyoruz” der. Bunun üzerine Hoca :”Bilmediğiniz şeyi ben size nasıl anlatabilirim?” der ve minberden iner.

Cemaat Nasreddin Hocayı konuşturmak için başka bir karar alır ve :”Hoca aynı soruyu sorarsa, yarımız biliyoruz desin ve diğer yarımızda bilmiyoruz desin” diye aralarında anlaşır. Cuma günü geldiğinde Hoca yine cemaatin ısrarı üzerine minbere çıkar ve cemaate aynı soruyu sorar: “Ey cemaat, bugün size ne anlatacağımı biliyor musunuz?” Bu soruya hazırlıklı olan cemaatin yarısı bildiklerini söyler ve diğer yarısı da bilmediklerini söyler. Bunun üzerine Hoca taşı gedigine koyar ve “Bilenler bilmeyenlere anlatsın” der ve minberden iner.

Bu fıkrayı dinlediğimizde ilk aklımıza gelen şey, Hoca’nın bir şeyler anlatmamak veya kaytarmak için laf cambazlığı yaptığıdır. Oysa burada verilmek istenen mesajlar bu kadar basit değildir.

İlk Cuma hutbesinde “Bilmediğiniz şeyi size nasıl anlatabilirim?” diyen Hoca şunu öğretmek istiyor:

İnsan yeni bir şey öğrenmek için bir yere gidiyor veya bir ortamda bulunuyorsa öğreneceği şey hususunda ön bir hazırlıklı olmalı ki daha etkili ve kalıcı bilgilere sahip olabilsin. O konunun köküne, kavramlarına, alanına ve ne fayda sağlayacağına dair ön bilgilerle gitmeli ki daha kalıcı ve etkili bir eğitim gerçekleşsin.

Bunu peygamberlerin tebliği üzerinden de açıklayabiliriz. Peygamberlerle gönderilen mesajlar hitap ettiği insanlar tarafından hiç haberdar olmadıkları, hiç bilmedikleri veya deruni dünyalarında fitraten hiç hissetme-

dikleri şeyler değildi. Bilakis mesajın tamamı insanoğlunun yaratılışının gerektirdiği şeylerdir. Yani peygamberlerin muhataplarının ön bilgisi fitratlarıydı. Fitratını bozmayanlar iman etmiş, fitratını bozanlar (unutanlar) iman etmemiştir. Diğer bir deyişle, fitrat korunmadığı sürece peygamberin eğitiminin/ tebliğinin muhatapları üzerinde etkisi olmayacağı anlamına gelir. Bundan dolayı, eğitimde başarı sağlanması için konu ile ilgili ön bilgi/ hazırlık önemlidir.

İkinci Cuma hutbesinde “Bildiğiniz şeyi ben size nasıl anlatabilirim? diyen Hoca şunu öğretmek istiyor: Bir şeyi öğrenmek istiyorsanız o konuda ‘ben bunu biliyorum’ ön yargısını üzerinde taşıyamazsınız gerekir. Dolu olan veya olduğunu zannettiğiniz bardağınızı boşaltmalısınız.

Şöyle ki: Bildiğini zanneden kişi o hususta size anlatılanları can kulağıyla dinlemeyecektir ve o konuda satır aralarında geçen fakat bilmediği şeyleri de kolaylıkla atlayacaktır. Neticede bildikleri hep aynı kalacaktır. Oysa yeni öğreniyor gibi can kulağıyla dinlediği konular daha kalıcı olacak ve başarıda beraberinde gelecektir. Unutmayalım ki Cahiliye Döneminde de Allah Resul’ünün davetini reddedenlerin bir kısmının bahanesi de; “Bunlar eskilerin masallarındır” ön yargısıydı. Din’e karşı bu ön yargı günümüzde de çeşitli propagandalarla devam ettirilmektedir.

Üçüncü Cuma hutbesinde “ Bilenler bilmeyenlere öğretsin” diyen Hoca şunu söylemek istiyor:

Bilgi insanlığın ortak malıdır. Bilgi kimsenin tekelinde olmamalıdır. Bilen bildiğini o yükü taşıyabilecek herkese aktarmalıdır. Bilgi paylaşıldıkça çoğalır ve canlı bir şekilde hayatın parçası olur.

Bunu şöyle de izah edebiliriz: Hz. Muhammed’le birlikte din kemale ermiş ve tamamlanmıştır. Fakat Allah Resulü vefat etmiştir. Eğer peygamberden geriye kalanlar nesilden nesle aktarılmazsa din önceki ümmetlerin başına geldiği gibi kaybolur/ bozulur. Hz. Peygamberden gelen bir rivayette, “Benden işittiğini (burada bulunmayanlara) ulaştıran kimsenin Allah yüzünü ak etsin. Nice kendisine söz ulaştırılan kimse vardır ki, onu işitenden daha iyi anlar” buyurulmuştur. Demek ki Ümmetin sorumluluklarından biri de bu emaneti nesilden nesle aktarmak ve zamanın âlimlerine teslim etmektir.

Bildiğini başkasına aktarmayan kişi ancak kendisindeki bilgiyle diğer insanların üzerinde bir yer veya ayrıcalıklı bir konum edinmek için yapar. Bu ise ahlaki anlamda bir zafiyettir.

Güneş Sistemi Teorisinin Kesinlik İddiası, Epistemik Sınırları ve Alternatif Bir Model Olarak Dünya Sistemi

Modern bilim pedagojisi ise çoğu zaman bu ayrımı bulanıklaştırarak, insan idrakine ait açıklama modellerini ontolojik kesinlik gibi sunmakta; böylece pedagojik bir araç olarak “kesinlik dili” üretmektedir.

Giriş: Eğitim Paradigmaları ve Bilginin Sunuluş Ahlâkı

Bilgi, yalnızca *ne olduğu* ile değil; *nasıl sunulduğu*, *hangi kesinlik diliyle öğretildiği* ve *muhatapın zihninde ne tür bir tutum inşa ettiği* ile anlam kazanır. Bu sebeple eğitim, tarafsız bir aktarım süreci değil; insanın düşünme biçimini, sorgulama cesaretini ve hakikatle kurduğu ilişkiyi belirleyen temel bir inşa faaliyetidir. İslâmî eğitim anlayışı ile modern bilim pedagojisi arasındaki temel ayrım da tam bu noktada ortaya çıkar. İslâmî eğitim anlayışında, Allah katındaki bilgi muhkemdir; kesinlik üretir ve “teori” kavramı Allah hakkında muhaldir. Buna karşılık kulun bilgisi sınırlıdır; kavrama, anlamlandırma ve açıklamaya çabaları ise zorunlu olarak yaklaşım, model ve teorimsi ifadelerle yürür. Modern bilim pedagojisi ise çoğu zaman bu ayrımı bulanıklaştırarak, insan idrakine ait açıklama modellerini ontolojik kesinlik gibi sunmakta; böylece pedagojik bir araç olarak “kesinlik dili” üretmektedir. Bu çalışma, söz konusu iki eğitim paradigması arasındaki farkı teorik düzeyde tartışmakla yetinmeyip, somut bir örnek üzerinden görünür kılmayı amaçlamaktadır. Aşağıda yer alan metin, belirli bir kozmolojik modeli dayatmak için değil; bilginin nasıl sunulduğu, alternatiflerin nasıl meşrulaştırıldığı ve kesinlik-tevazu dengesinin nasıl gözetildiği bakımından **İslâmî eğitim anlayışının fiili bir örneği** olarak kaleme alınmıştır. Metnin içinde, eğitim paradigmasına ait unsurlar bütüncül bir şema hâlinde değil; bilerek **dağınık ve örtük biçimde** yer almaktadır. Bu tercih, okuyucuyu edilgen bir alıcı konumuna hapsetmek yerine, metinle birlikte düşünmeye ve pedagojik farkındalık geliştirmeye davet eden bilinçli bir eğitim yaklaşımının sonucudur.

“Aşağıda verilecek metinde, eğitim paradigmasına ait unsurlar dağınık hâlde yer almakta olup, bunlar kısaca şu çerçevede okunabilir.”

Kesinlik-tevazu ayrımı : Allah ka-

tındaki muhkemlik ile kul katındaki kavrayış sınırlılığı ayrılıyor.

Teori-hakikat ayrımı : Model sunuluyor ama mutlaklaştırılmıyor.

Alternatife ahlâkî meşruiyet tanıma : “Yanlış” değil, “bilim dışı ilan edilemez” dili kullanılıyor.

Soru merkezli ilerleme : “Buyledir” yerine “başka türlü kurulabilir mi?” sorusu var.

Öğretici değil düşündürücü üslup : Sonuç dayatılmıyor, imkân alanı açılıyor.

Metafizik-fizik sınır bilinci : Kur’an’ın dilinin fizik kitabı gibi zorlanmaması.

Eğitimde ahlâk vurgusu : Bilginin güçle değil sorumlulukla ilişkisi.

Bu çerçeve içinde aşağıda yer alan metin, yukarıda işaret edilen eğitim anlayışının soyut bir tasviri değil; bilginin sunuluş biçimi, kesinlik dili ve alternatiflere tanınan düşünsel meşruiyet bakımından bu paradigmanın somut bir uygulaması olarak okunmalıdır.

Bilim, Kesinlik Dili ve Güç İlişkisi

Modern çağda “bilim”, çoğu zaman yalnızca bir bilgi üretme yöntemi olarak değil; aynı zamanda bir dünya görüşünün, bir zihniyetin ve hatta küresel güç ilişkilerinin taşıyıcısı olarak sunulmaktadır. Siyasi, askerî ve ekonomik bakımdan dünyaya hâkim olan yapıların, kendi bilgi üretim biçimlerini “bilimin kendisi” gibi takdim etmesi tarihsel bir vakıadır. Bu durum, bilginin itibarı ile gücün etkisini birbirine karıştırma tehlikesini doğurur. Gücü hakikate eşitlemek ise çoğu zaman sorgulama cesaretinin yitirilmesi ve zihinsel bir teslimiyetle sonuçlanır.

Bu bağlamda özellikle son asırlarda materyalist felsefenin bilime nüfuzu inkâr edilemez bir olgudur. Evrim teorisinin modern yorumları, birçok durumda yalnızca biyolojik bir model olarak kalmamış; yaratılışı reddeden, varlığı rastlantıya indirgeyen ve ateizme ze-

min hazırlayan ideolojik bir çerçeveye iç içe sunulmuştur. İnsanı maymundan türemiş bir varlık olarak tanımlayan bu zihniyetin, dünyayı da “gökteki taşlardan herhangi biri” mertebesine indirgemeye çalışan bir kozmolojik anlatı üretmiş olması ihtimal dışı değildir. Bu soru, peşinen bir hüküm vermek için değil; çağımızda bilim adına kurulan **kesinlik dilini** sorgulamak için önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, mevcut astromi anlatısını toptan reddetmek değildir. Amaç, bugün çoğu zaman nihai ve tartışmayı kapatmış bir sonuç gibi sunulan teorik çerçevenin, **epistemik bakımdan tek mümkün açıklama olmadığını** göstermek ve alternatif kurulumların **bilimsel olarak imkânsız sayılamayacağını** ortaya koymaktır.

Güneş Sistemi Teorisi: İşlevsel Başarı ve Açıkta Kalan Sorular

Güneş sistemi teorisi, gezegen hareketlerini büyük ölçüde hesaplamaya ve öngörmeye elverişli bir çerçeve sunar. Ancak bu işlevsel başarı, teorisinin “meseleyi tamamen kapatmış, nihai sözü söylemiş bir kanıtlar manzumesi” olduğu anlamına gelmez. Zira her bilimsel teori gibi bu model de birtakım varsayımlar üzerine kuruludur ve bu varsayımların önemli bir kısmı doğrudan gözleme konu değildir.

Yerçekiminin mahiyeti, uzay ve hareketin niçin bu şekilde mümkün olduğu, başlangıç koşullarının neden bu biçimde belirlendiği, sistemin uzun vadeli kararlılığının hangi zorunlulukla sürdüğü gibi sorular, çoğu zaman teorisin dışında bırakılmaktadır. Böylece bir kısım hesaplama ve tasvir imkânı elde edilmekte; ancak bu imkân, teoriyi ontolojik bakımdan nihai bir açıklama seviyesine taşımamaktadır. Dolayısıyla Güneş sistemi teorisinin başarısı, onun **mutlak doğruluk** veya **tek seçenek** olduğu iddiasını zorunlu kılmaz.

Teoriler Üstü Zorunlu Gözlemler

Herhangi bir kozmolojik model, hangi merkez varsayımını kabul ederse etsin, bazı olguları inkâr edemez. Bunlar doğrudan tecrübeye konu olan ve teoriden bağımsız biçimde varlığını sürdüren gözlemlerdir:

Gece ve gündüzün oluşması, gündüz ve gece sürelerinin yıl içinde uzayıp kısalması, mevsimlerin düzenli biçimde meydana gelmesi, Güneş’in yıl boyunca gökyüzündeki konumunun değişmesi,

Ay ve gezegenlerin periyodik görünüm-leri.

Bu olguların hiçbirini belirli bir teori- nin tekelinde değildir. Tartışma, bu ger- çeklerin inkârı üzerinden değil; onların hangi varsayımlarla, hangi referans çer- çevesi içinde ve hangi merkez kabulüyle açıklandığı üzerinden yürütülmelidir.

Alternatif Bir Kurulum: Dünya Sistemi Teorisi

Bu noktada “alternatif teori” başlığı altında **Dünya Sistemi** olarak adlandırılabilir bir kurulumdan söz etmek mümkündür. Bu kurulumun iddiası, “kesin doğru budur” demek değildir. İddia, daha sınırlı ve daha temkinlidir: Mevcut gözlemlerle çelişmeyen, mantık- sal bakımdan tutarlı ve bilimsel olarak imkânsız sayılamayacak başka bir açık- lama biçimi mümkündür.

Dünya Sistemi’nin temel varsayımları şu şekilde özetlenebilir:

Merkezde Dünya vardır; ancak Dün- ya’nın tamamen hareketsiz olması zo- runlu değildir. Güneş, Ay, yıldızlar ve gezegenler dâhil olmak üzere gök ci- simleri Dünya’nın etrafında hareket eder; bu hareketlerin düzgün dairesel olması gerekmez, hızlar ve açıları de- ğişken olabilir. Mevsimler ve gündüz-gece sürelerindeki değişim, Dünya’nın 23,5 derecelik eksen eğikliği varsayımına mecbur kalınmadan da açıklanabilir. Dünya merkezli bir sistemde, merkez- de bulunan Dünya’nın değil; onun etra- fında dönen Güneş’in galaktik düzleme göre periyodik yukarı-aşağı hareketi kabul edildiğinde, Güneş ışınlarının Dünya’ya geliş açısı yıl boyunca değişir. Bu değişim, mevsimlerin oluşumu ile gündüz ve gece sürelerindeki uzama- kısalma olgularını açıklamak için yeterli bir çerçeve sunar. Yaklaşma-uzaklaşma gibi ifadeler, çoğu zaman seçilen referans çerçevesinin dilidir. Güneş sisteminde “Dünya Güneş’e yaklaşır” şeklinde ifade edilen bir olgu, Dünya Sistemi’nde “Güneş Dünya’ya yaklaşır” biçiminde tersinden kurulabilir. Burada esas olan görelî mesafenin korunmasıdır; hangi cismin “yaklaşıyor” diye adlandırıldığı teorik bir tercihtir.

Bu varsayımlar altında Dünya Siste- mi, yukarıda sayılan zorunlu gözlemlerle doğrudan bir çelişki üretmemekte; salt alışılmış modele uymadığı gerekçesiyle bilim dışı ilan edilemeyecek bir tutarlılık sergilemektedir.

Kur’an’ın Kozmik Dili ile Teorik Uyum Meselesi

Bu noktada Kur’an-ı Kerîm’in kozmik düzeni anlatırken kullandığı dile kısaca temas etmek gerekir. Kur’an, bir fizik veya astronomi kitabı değildir; ancak kullandığı kavramlar, belirli bir kozmo- lojik tasavvuru zorunlu kılmazken bazı tasavvurlarla daha uyumlu bir çerçeve sunabilmektedir. Bu durum düşünmeye sevk eder.

Kur’an’da Güneş, Ay ve yıldızlar için

tekrar eden ortak vurgu, bu varlıkların **hareket hâlinde olduğu**, “yörünge- lerinde akıp gittikleri” ve bu hareketin **bir hesap ve ölçü ile** gerçekleştiğidir. Bu ifade, farklı sûrelerde açık ve benzer lafızlarla tekrar edilmektedir:

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

“Geceyi, gündüzü, Güneş’i ve Ay’ı ya- ratan O’dur. **Her biri bir yörüngede yü- züp durmaktadır.**” (Enbiyâ, 21/33)

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

“Ne Güneş Ay’a yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. **Her biri bir yörün- gede yüzmektedir.**” (Yâsîn, 36/40)

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ

“Güneş ve Ay **bir hesap ile** hareket etmektedir.” (Rahmân, 55/5)

Bu ayetlerde dikkat çekici olan husus şudur: Kur’an, **hareket isnadını açık biçimde Güneş’e, Ay’a ve yıldızlara yapmaktadır.** Buna karşılık, Dünya için aynı lafızlarla “akıp gitme”, “yüzme” veya “yörüngede hareket etme” şeklinde bir ifade kullanılmamaktadır. Bu durum, Dünya’nın mutlaka hareketsiz olduğu anlamına gelmez; zira Kur’an’ın maksadı mekanik bir kozmoloji öğretmek değil- dir. Ancak kullanılan dilin bilinçli bir se- çicilik taşıdığı da göz ardı edilemez.

Burada ayetler herhangi bir zorla- ma yoruma tabi tutulmamış, kavramlar kendi bağlamlarında bırakılmıştır. Bu şekilde ele alındığında, Dünya Siste- mi teorisinin Kur’an’ın kozmik diliyle **çatışmadığı**, hatta mevcut yaygın teori- ye kıyasla **daha az yorum yükü gerektiren** bir uyum sergilediği söylenebilir. Bu tespit, Dünya Sistemi’ni vahyin emrettiği bir fizik modeli hâline getirmez; ancak onu **teolojik bakımdan problemlili veya baştan reddedilmesi gere- ken** bir kurgu olmaktan da çıkarır.

En azından Kur’an’ın, Güneş, Ay ve yıldızların hareketini merkeze alan an-

latımı; bu varlıkların “akıp gittiğini” ve “bir hesap ile” hareket ettiğini vurgula- ması, Dünya merkezli bir kozmolojik tasavvurun **vahyin kavram dünyasına yabancı olmadığını** göstermektedir. Buna karşılık, modern anlatının çoğu za- man Güneş’i fiilen sabit bir merkez gibi konumlandırması ve Dünya dâhil diğer gök cisimlerini onun etrafında dönen unsurlar olarak sunması, ayetlerdeki dil ile birebir örtüşen bir tasvir ortaya koy- mamaktadır. Buradan bir reddiye değil; **ihtiyatlı bir tercih zemini** doğmakta- dır.

Sonuç: İmkân, Tevazu ve İlmi So- rumluluk

Bu çalışmada hedeflenen şey, yeni bir dogma inşa etmek veya mevcut teorile- rin yerine kesin doğrular iddiasıyla başka bir sistemi koymak değildir. Amaç, bu- gün sıklıkla nihai hakikat gibi sunulan bilimsel anlatıların **kesinlik tonunu yumuşatmak**, düşünce alanını daral- tan tek seçenek iddialarını sorgulamak ve alternatif kurulumların meşruiyetini hatırlatmaktır.

Dünya Sistemi teorisinin, mevcut gözlem ve verilerle **çatışmasız**, mantık- sal bakımdan **tutarlı** ve bilimsel olarak **inkâr edilemez bir imkân alanı** sun- duğu görülmektedir. Bu teorisinin rakam- sal olarak yapılan sağlamalarını burada vererek konuyu detaya boğmak isteme- dik. Nitekim bizim çelişkisiz bulduğu- muz sonuçlara rağmen, teoriyi varabil- diği nihai noktaya taşıyacak olanlar, bu alanlarda söz sahibi olan fizik ve astro- nomi uzmanlarıdır.

Bu noktada temennimiz şudur: Ha- kikate ulaşma yolunda, ideolojik sapma- larla yolda kalınmasın. Bilim, belirli bir çağın, belirli bir gücün veya belirli bir zihniyetin tekelinde görüldüğü sürece, hem kendisine hem de insanlığa karşı haksızlık edilmiş olur. Özellikle Müslü- man ilim insanlarının, Kur’an’ın kavram dünyasına saygı ve ilim ahlakı gereği, bu tür alternatif düşünce imkânlarını ciddi

biçimde ele alması; “acaba?” sorusunu sormaktan çekinmeyen bir cesaretle meseleye yaklaşması önemlidir.

Bu makale, bir son söz söylemek için değil; **düşünme cesaretini canlı tutmak**, bilimi tevazu ile yeniden buluşturmak ve hakikatin hiçbir zaman tek bir merkezin tekelinde olmadığını hatırlatmak için kaleme alınmıştır.

Kelime Tahlili (Dipnot / Ek Açıklama)

Ayetlerde geçen önemli kavramlar üzerine bilgi:

Felek (فَلَک) Arapçada “yuvarlak hat, döngüsel yol, iç içe geçmiş dairesel iz” anlamlarına gelir. Klasik lügatlerde (Lisânü’l-Arab, Tâcü’l-Arûs) “gök cisimlerinin içinde hareket ettiği yol” olarak tarif edilir. Felek kelimesi, düz bir çizgiden ziyade **sürekli devam eden, kapalı veya yarı kapalı bir hareket alanını** ifade eder.

Yesbehûn (يَسْبَحُونَ) “Yüzmek” kökünden gelir. Arapçada bu fiil, yalnızca suda yüzmeyi değil; **dirençle karşılaşılan bir ortamda, süreklilik arz eden akıcı hareketi** ifade eder. Klasik müfessirler, bu kelimenin “zorlanmadan ama kontrolsüz de olmayan” bir hareket türünü anlattığını belirtirler. Bu bağlamda yesbehûn, mekanik bir dönmeden ziyade **akışkan ve devamlı bir hareket hâlini** vurgular.

Husbân (حُسْبَان) “Hesap, ölçü, sayıya bağlanmış düzen” anlamına gelir. Rahmân 55/5’te geçen bu ifade, Güneş ve Ay’ın hareketinin **rastgele değil**, ölçülebilir ve düzenli bir yapıya sahip olduğunu bildirir. Ayette herhangi bir merkez tanımı yapılmaz; vurgu, **düzen ve hesaplılık** üzerinedir.

Bu üç kavram birlikte ele alındığında, Kur’an’ın kozmik dilinin temel vurgusunun:

- “Hangi cisim merkezde?” sorusundan ziyade
- “Hangi cisimler hareket hâlinindedir ve bu hareket nasıl bir nitelik taşır?” sorusu etrafında şekillendiği görülür.

Metodolojik Not: Varsayım, Zorunluluk, Yön Birliği ve Hesap İlkesi

Bu çalışmada ele alınan kozmolojik kurulumda, gözlemsel zorunluluklar ile teorik varsayımlar bilinçli biçimde birbirinden ayrılmıştır. Güneş’in ve Ay’ın gökyüzündeki günlük doğuş-batış düzeni, Dünya’nın kendi eksenini etrafında batıdan doğuya doğru döndüğünü zorunlu kılan açık bir gözlemsel veridir. Buna karşılık, Güneş’in ve Ay’ın Dünya etrafındaki dolanım yönleri, mevcut gözlemler tarafından zorunlu biçimde belirlenmiş değildir; aynı yönde veya ters yönde olacak şekilde modellenmeleri mümkündür. Bu çalışmada, aksi ispat edilinceye kadar, gök cisimlerinin hareketlerinin birbirine entegre, uyumlu ve hesapla işleyen bir sistem oluşturduğu varsayılmıştır. Bu varsayım, teolojik bir ispat iddiası değil; yön birliği, düzen ve

MEHMET AYMAN

Ey Oğul

Oğlum Fatih Furkan’a

Sahip ol diline boş kelimetme
Fasığın fâcirin yolundan gitme
Ömür sermayeni boşa tüketme
Zamanının kıymetini bil oğul

Eğer bir musîbet sana uğrarsa
Zorluklar mihnetler seni yorarsa
Sabra tutun tevekkül et yıkılma
Tevekkülün değerini bil oğul

Dar gününde gerek dostun iyisi
Laf ile yürümez dostluk gemisi
Bana inan, laf’ü güzaf gerisi
Yarı yolda bırakanı bil oğul

Bu dünyanın süslerine bağlanma
Cilvesi çok işvesi çok aldanma
Makâmına ünvânına güvenme
Hepsi geçicidir unutma oğul

Sırrını derdini namerde açma
İyilere güven, hayırdan kaçma
Tutacaksan çürük ipten tutunma
Allah’ın ipine tutun git oğul

Nezaket iyidir elden bırakma
Kaba sözle gönül kırıp kalp yıkma
Hoyrat insanlarla bir yola çıkma
İncitirler seni unutma oğul

Kul Mehmed’im nasihatim kendime
Sözlerim var tercümandır derdime
Coşkun sular gibi sığmaz bendine
Taşar durur yıkar bendini oğul

senkronizasyon fikrini somutlaştıran pedagojik bir temsildir. Nitekim müminlerin Kâbe’yi tavaf ederken ortak bir yön ve düzen içinde hareket etmeleri, farklı unsurların tek bir merkez etrafında uyumlu biçimde dönmesinin nasıl bir anlam ve düzen üretebildiğine dair insana yakın bir tasavvur sunar. Ay’ın yaklaşık 29,5 günlük evre döngüsü doğrudan gözleme dayalı olup takvim kurucu bir nitelik taşıırken, Ay’ın yıldızlara göre konumuna ilişkin periyotlar takvimden bağımsız,

ikincil ölçüler olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple çalışmada, yalnızca zorunlu olan hareketler sabitlenmüş; yön, hız ve bazı yörünge ayrıntıları, hesap ve düzen ilkesini bozmadığı sürece serbest parametreler olarak ele alınmıştır. Amaç, yeni bir kesinlik iddiası üretmek değil; gözlemsel düzenle çelişmeyen, epistemik ihtiyatı ve hesap ilkesini esas alan bir açıklama imkânını görünür kılmaktır.

Açlık ne muhteşem bir terbiye!

Bütün azgınlıkların ve tuğyanların kaynağı insanoğlunun kendi acziyetini unutmaması değil midir? Ve her şeyden önemlisi, yaratılan ve Yaratan arasındaki en muhteşem farklardan birini kavrayacağız eğer kavrayabilirsek.

İnsan ne zaman kendisini müstağni görür, ne zaman hiç kimseye eyvallahının olmadığını zanneder, işte o zaman tuğyan eder tağutlaşma aşamasına geçer. Bunun en somut hali de tokluktur. İyi dikkat ederseniz tokluk bir anlamda firavunlaşmanın başlama noktasıdır. İnsanın kendisinin bir beşer olduğunu unuttuğu noktadır, ilahlığa yeltendiği noktadır. Ve dolayısıyla yeryüzünde fesadın başladığı noktadır.

Bundan dolayıdır ki insanla birlikte oruç da vardır.

Oruç tutmakla, yani akşama kadar aç ve susuz kalmakla ne gibi şeyler kazanabileceğimizi, hangi erdemleri elde edebileceğimizi hiç düşündünüz mü?

Öncelikle, kendi acziyetimizi idrak etmenin zirve noktasına başka hangi eğitimle, hangi tecrübe ile ulaşabiliriz ki?

İşte bu şekilde yemediğimiz, içmediğimiz zaman, yani şu tuttuğumuz orucun biraz daha uzamasıyla yok olacak, ölecek bir yapıya sahip olduğumuzu nasıl kavrayabiliriz?

İnsanlığın asla unutmaması gerektiği, bir an olsun aklından çıkarmaması gerektiği halde, buna rağmen en çok unuttuğu veya en az aklına getirdiği hakikat bu değil midir?

Bütün azgınlıkların ve tuğyanların kaynağı insanoğlunun kendi acziyetini unutmaması değil midir? Ve her şeyden önemlisi, yaratılan ve Yaratan arasındaki en muhteşem farklardan birini kavrayacağız eğer kavrayabilirsek.

Biliyor musunuz, Allah Teala Kitabında kendisini bize tanıtırken; “Ve-huve yut’ımu velâ yut’am - Herkesi doyurup besleyen, fakat kendisi doyurulup beslenmekten münezze olan...” (6/14) şeklinde tanıtır.

Ve Allah Teala açlığın, yeme içmenin beşeriyete ait bir acziyet olduğunu daha da somutlaştırarak Hristiyan dünyasına hitap ediyor: “Meryem oğlu Mesih ancak bir rasuldür, kendisinden önce gelip geçen rasûller gibi. Annesi çok sâdık bir kadındır. İkisi de yemek yerlerdi...” (5/75)

Müslümanlar olarak bugün Ramazan’ı, orucu ve açlıkla idrak ettiğimiz acziyet tecrübemizi Batı dünyasına

taşımakla ve onlara şunu haykırmakla yükümlü değil miyiz? Ey Hristiyan âlemi, ey İsa Aleyhisselam’ı ve Meryem validemizi ilahlaştıranlar! Söyleyin, İsa Aleyhisselam ve Annesi yiyip içmiyorlar mıydı? Yemedikleri ve içmedikleri zaman ölmek durumunda değil miydiler? Yemedikleri, içmedikleri zaman yok olup gitmeye, ölmeye mahkum olan birilerini nasıl olur da siz ilah olarak kabul edersiniz? Sadece Allah değil midir doyurulup beslenmekten münezze olan?

Ve yeryüzünde aç kalanları ancak aç kalarak daha iyi görmüyor muyuz? Uzun uzun anlatmaya gerek var mı bilmem? İdeal anlamda ve istenilen düzeyde olmasa da başta Gazze olmak üzere Afrika ve Asya’nın İslam ülkeleri için şu koşuşturmaya bir bakınız! Milyonlarca insanın açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu Sudan, Somali, Arakan için şu anda Ramazan değil midir Müslümanları seferber eden?

Elhamdülillah yeryüzü var olduğu müddetçe Ramazan da var olacak insanlığın derdine derman yarasına merhem olacak.

Bir anlamda insanlığın vicdanı ve merhameti Ramazan müddetince hep diri kalacak, diğer insanlar için teyakuzda olacak, ne güzel bir şey?

Aslında sadece Afrika değil. Yeryüzünde bir milyara yakın insan açlık sınırının altında. Hem sadece bugün için değil, tarih boyunca ve kıyamete kadar bu durum hep var olacaktır.

Öyle olduğu için Vahiy, insanlığın dikkatini baştan beri hep bu noktaya

çekmiştir. Açları doyurun demiştir, Fakirleri, miskinleri gözetin demiştir, Kölelerin boyunlarındaki zincirleri çözün demiştir, Servetin sadece birilerinin elinde toplanmasına engel olun demiştir,

Tevhit demek, insanların sadece beyinlerinin ve ruhlarının putlara kulluktan kurtarılması değil, aynı zamanda bedenlerinin ve alın terlerinin de başkalarının kulluğundan kurtarılması demektir. Kur’an-ı Kerim’in ilk inen surelerine baktığınızda göreceksiniz ki, insanlık sadece putlardan ve heykellerden sakındırılmıyor, ondan daha çok bedenleriyle ve emekleriyle köleleştirilmekten sakındırılıyor. Eğer iyice değerlendirebilirsek, şu günlerin orucu bizlere çok muhteşem kazanımlar sunmaktadır.

Bu anlamda Rabbimizin çeşitli surelerde ısrarla dikkat çekmekte olduğu binlerce uyarıdan olan Fecr ve Beled surelerindeki şu Vahiy-i İlâhileri hep aklımızda tutmak bizlere idrak ve istikrar kazandıracaktır.

“İnsan ise; Rabbi onu deneyip de kendisine ikramda bulunduğu, ona bol bol nimetler verdiğinde, Rab-bim bana ikram etti” der.

Ama onu deneyip rızkını daraltınca da, “Rabbim beni aşağıladı” der.

Hayır, hayır! Yetime ikram etmiyorsunuz.

Yoksulu yedirmek konusunda bir-birinizi teşvik etmiyorsunuz.

Haram helâl demeden mirası alabildiğine yiyorsunuz.

“Malı da pek çok seviyorsunuz.” (-Fecr:15-20)

“Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?”

Fakat o, sarp yokuşa atılmadı.

Sarp yokuşun ne olduğunu sen ne bileceksin?

O tutsak bir boynu çözmek (köle azat etmek)tir.

Yahut şiddetli bir açlık gününde kendisiyle yakınlığı olan bir yetimi yahut yerde sürünen bir yoksulu doyurmaktır. (Beled:8-16)

Sabiteleri Olan Bir “Eğitim Şart!”

ğitim Paradigmalarının hızla değiştiği, dönüştüğü tabii biraz da dönüştürüldüğü günümüzde uygulanan yöntemler insanlığın önünü açmak bir yana, insanoğlunu içinden çıkılmaz bir cehalet ve karanlık çukuruna itmiştir.

Her toplum için nesillerini nasıl yetiştireceği tarih boyunca üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Her ne kadar materyalist tarih ve eğitim anlayışı kendilerinden hiç bahsetmese de, insanlığın eğitilmesinde Peygamberler çok önemli görev üstlenmişlerdir.

Tarihin ve insanlığın öncüsü olan bu müstesna şahsiyetler toplumlarını içine düştükleri karanlık cehalet ortamından kurtarabilmek için çeşitli şekillerde eğitim yöntemleri uygulamış ve bunu bizzat hayatlarında yaşayarak da göstermişlerdir. Modern zamanların, yaparak yaşayarak öğrenme gibi kavramlarla bize satmaya çalıştığı metodlar aslında binlerce yıldır insanlığa

önder olmuş Peygamberler tarafından uygulanan yöntemlerdir.

Tarih eğitiminden inancı çekip çıkardığınızda, nasıl ki bir tenekenin içi boş haldeyken çıkardığı sesteki içinin boş ne olduğu anlaşılıyorsa, insanlığın da manevi yönden eksik kalması, ulvi olanla, yüce olanla irtibatını kesmesi ile tüm insanlık adeta bir boş teneke haline getirilmiştir.

Eğitim Paradigmalarının hızla değiştiği, dönüştüğü tabii biraz da dönüştürüldüğü günümüzde uygulanan yöntemler insanlığın önünü açmak bir yana, insanoğlunu içinden çıkılmaz bir cehalet ve karanlık çukuruna itmiştir. Bunu yaşadığımız olaylardan ve son zamanlarda ortaya çıkan korkunç

gerçeklerden daha net görüyoruz. Kendilerine özgürlük adı altında pompalanan bir nevi putperestlik haline getirilen yalancı “Özgürlük” hikayeleri ile kafaları uyuşturulan genç nesiller, bir takım şeytani ideolojilerin kullanışlı aparatı haline gelmişlerdir.

Bunun en önemli sebebi ise, mevcut dünya üzerinde uygulanan eğitim politikalarının hemen hemen tamamının birbirinin kopyası olması ve bu eğitim modellerinin hiçbir manevi sabitelerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Sağlam bir zemine oturmayan, sağlam kural ve kaideleri, çağlar üstü mesajları içermeyen bu kural ve kaideler insanlığı tatmin etmekten çok uzaktır.

Batının önemli filozoflarından birisi olan Bacon'a göre "Bilgi güçtür". Evet bu batılı filozof böyle söyledikten sonra 200 yıldır dünya üzerinde bütün ilimler insanlığın yararına değil, egemenlerin dünya üzerinde hakimiyet kurması ve zulümlerini artırması için yöntemler geliştiren bir aparat haline gelmiştir.

Bugün geldiğimiz noktada, 1300 yıl boyunca Peygamber Efendimizden ilham alarak Müslümanların uyguladığı ve medreselerde müşahhas hale gelen eğitim modeli, birçok insani yönü ile benzersiz ve gelişmiş denilen bu çağda, gelişmiş denen eğitim modelleri ile bile aşılamamış, ilkeleri ile yaşadığımız çağa ışık tutacak yegane eğitim paradigması olarak karşımızda hala ayakta ve cap canlı durmaya devam etmektedir.

Müslümanlar daha ilk andan itibaren önce Mekke'de kurdukları Daru'l Erkam ve daha sonra Medine'de Mescid-i Nebevi içinde oluşturdukları Sufi Eğitim modeli ile hem yaşadıkları çağa hem de daha sonra gelecek çağlara ilham kaynağı olmuşlardır. Peygamber Efendimizin yetiştirdiği eğitimciler başta Medine olmak üzere dünyanın dört bir yanına dağılarak tarihte eşi ve benzeri görülmemiş bir başarıya imza atmışlardır.

100 yıl gibi kısa bir sürede İslam fetihleri doğuda Çin sınırlarına batıda ise İspanya'ya kadar ulaşılıyorlar ve bu sadece kılıç ile değil aynı zamanda büyük bir ilim ordusu ile oluyordu. Daha ilk andan itibaren çeşitli adlarla kurulan eğitim kurumları Müslümanlara ve dolayısıyla dünyaya ışık oldular. Medreselerin kökenini oluşturan ve Bağdat'ta kurulan Daru'l Hikmetler, zamanının çok ötesinde fikir ve düşüncelerin ortaya çıktığı çok önemli birer ilim merkezleri oldular.

Uzun yüzyıllar boyunca camii ve mescit merkezli olarak başlayan ve öylece devam eden eğitim faaliyetleri daha sonra kurumsallaşmış ve medrese adını almıştır. 1000 yıl boyunca Müslümanların kurduğu medreseler batılılar ve diğer milletler için de en önemli müracaat kaynağı olmuştur. Bir edebi ve adabı yaşatan bu kurumlar 19. yüzyıla kadar, batılıların bugün çağdaş, modern eğitim diye tüm dünyaya yutturdukları gayri insani, materyalist felsefeye dayanan eğitim modelleri ortaya çıkmadan önce tüm dünya insanlığına yön veren kurumlar olmuştur.

Batılıların ortaya koyduğu eğitim paradigmasında ilahi olana yer vermemeye anlayışından dolayı, zamanla ken-

dilerini yaratıcı yerine koyan zihniyetin ortaya çıkması uzun sürmemiştir.

Batının önemli filozoflarından birisi olan Bacon'a göre "Bilgi güçtür". Evet bu batılı filozof böyle söyledikten sonra 200 yıldır dünya üzerinde bütün ilimler insanlığın yararına değil, egemenlerin dünya üzerinde hakimiyet kurması ve zulümlerini artırması için yöntemler geliştiren bir aparat haline gelmiştir. Nasıl daha çok insan öldürürüz diye hesap yapan bir zulüm aleti haline gelmiştir.

Bilgiyi hikmet olarak, insanı manevi mertebelere yükselten bir yol olarak değil de, güç gösterisi olarak gördüğünüz zaman ister istemez kendinizi tanrısal güçlere sahip olarak görmeye başlamanız da hemen arkasından gelecektir. Nitekim de bugün batı uygarlığının içine düştüğü ve dünyayı da içine düşürdüğü bu güç zehirlenmesi bizzat eğitim yoluyla meşrulaştırılmış ve dünya üzerinde tek tip materyalist eğitim paradigmaları ile bu duruma itiraz edebilecek bireylerin ortaya çıkmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Fakat tarih boyunca olduğu gibi bu beyhude bir çabadır. İnsanlık tarihi boyunca erdemli mücadeleleri ile insanlığın öncüsü olan Peygamberler hiçbir zaman tarihten silinememişse, bugün de bunu yapmak mümkün değildir. Her ne kadar Hatemü'l Enbiya Efendimizin getirdiği evrensel mesajlar bugün çeşitli karartmalarla yok edilmeye çalışılsa da bu çabalar da

diğer peygamberlerde olduğu gibi beyhude bir uğraş olarak kalmaya mahkumdur. Müslümanlara bu süreçte düşen görev ise, Materyalist Aydınlanma Felsefesinden kaynaklanan eğitim paradigmaları yerine, asıl kaynaklarındaki nebevi eğitim metoduna dönüş yapmaktır.

Modernleşme, çağdaşlık, ilerleme, kalkınma, gelişme gibi gösterişli kavramlarla sunulan eğitim modelleri insanlığa bir yarar getirmeyecektir. Peygamber Efendimiz nasıl 10 yıl gibi kısa bir sürede, dünyanın en bedevi, kaba saba insanlarını, insanlığın gördüğü en kibar, nazik ve mütevazı insanlarına çevirdiyse bize düşen de bu formülü günümüz ihtiyaçlarına göre güncellemekten geçmektedir. Yoksa yeni yeni şeyler icat etme, yeni diye eski paganist, putperest adetleri yeniden insanlığa sunma ve bunu da yeni eğitim modelleri diye dünyaya kakalamaya çalışan batılılara asla kulak asmamak gerekmektedir. Müslümanlar olarak sorunlarımızın nelerden kaynaklandığını iyi tespit edip kendi çözümlerimizi kendimizin üretmesi gerekmektedir. Hiçbir zıp çıktı uygarlığın çözümlerine, insan yetiştirme modellerine ihtiyacımız yoktur.

Yani kısaca çözümün anahtarı bizdedir. Tek yol maziden gelen muhteşem mirasımıza, kültürel ve manevi zenginliğimize sahip çıkmaktır. Bunu gerçekleştirsek mazideki şanlı eğitim başarılarını elde etmemek için hiçbir sebep yoktur. Vesselam.

Modern Eğitimde Konfor Paradigma

“Bütün maddi tatminleri sağlayın ona, öyle ki uyumak, çörek yemek ve dünya tarihini sürdürmeyi dert edinmekten başka yapacak bir şeyi kalmasın; yeryüzünün tüm mallarına boğun ve saç diplerine kadar mutluluğa gömün: Bu mutluluğun yüzeyine küçük kabarcıklar çıkacaktır, suyun üzerinde olduğu gibi.”

Dostoyevski/ Yeraltından Notlar

İşte tam bu noktada insan bu kadar imkan ve varlığın içinde sıkılacaktır. Çünkü insan bu dünyaya yalnızca ‘doymak’ için değil ‘eksilmek’ için de gelmiştir. Her ihtiyacı karşılanan insan, ruhunda oluşacak o derin boşluğun içinde bogulur kalır. İşte eğitim ne zaman bu boşluğu yok saymaktan vazgeçip, ona dokunabildiğinde anlam kazanacaktır.

Eğitim yalnızca maddi kaygıların giderilmesi ve rahat bir hayatın nasıl kurulacağı üzerine bina edilirse, insanda uslu bir tüketiciye dönüşür. Düşünmeyen ama uyum sağlayan, sorgulamayan ama memnun görünen bireyler topluluğu yetiştirilmiş olur. Böyle bir eğitim sisteminde yetişen insan mutluluğu bulduğunu sanırken, anlamı çoktan yitirmiş olmanın derin uçurumlarında yok olur.

Kendine mutsuzluğu yasaklamış olan modern insan, mutsuzluğunun nedenini hep yanlış yerlerde aramakla

ömür tüketmektedir. bunu bir sorun olarak görmesi ve cevap araması yasaklanmış bir eğitim sisteminde yetişen insan, artık iç patlamalar yaşayarak kendi sonunu hazırlamış olur. Ve yüzeyde görünen o kabarcıklar artık daha derinlerde hatta diplerde oluşur. insan öğrenilmiş bir mutlulula, bastırılmış bir isyana dönüşür.

Düşünmesi istenmez. Çünkü düşünmek huzur bozucudur. Sorgulamak uykuları kaçırır. Oysa ki insan; uykusu kaçtığı vakitlerde uyanır.

Gerçek eğitim ise insanı rahat ettirmekten çok, rahatsız edebilmeyi göze almalıdır. Onun doğru ve yanlış arasında git-gel yaşarken bogulduğu dehlizlerde uzanan el olmalıdır. Ona herşeyin yolunda olduğunu değil, bazı şeylerin neden yolunda olmadığını sorgusunu yaşatabilmelidir. Eğitim bir yastık görevinde olmamalı, tam tersi insanı uyandıran bir aydınlık görevinde olmalıdır.

İnsan kendisine sunulan bunca imkan ve olanak içinde dahi ‘Neden?’ sorusuna anlamlı cevaplar verecek nitelikte olmalıdır. İşte eğitimin temel kaygısı da insanı sürekli bu sorunun canlı olduğu bir zihin ile yetiştirebilmektir. İnsan temelde kendi sorularına cevap bulabilirse mutluluğun kabarcıkları yüzeye çıkar ve geriye hakikatin sert ve gerçek yüzü kalır. Bu ise sahte olan bütün mutluluk söylemlerine bedeldir. ve belkide asıl öğrenme o an başlamak bulunur.

Taş bir binanın kalın duvarları arasında yankılanan, tek sesli bir eğitim sistemi anlayışı artık ölüdür. İnsan sadece bilen değil, sorgulayan, dönüştüren, yeniden oluşturan bir varlık olarak, kabuk değiştirmiş ve yenilenmiş bir eğitim sistemi ile tekrar özüne dönmeyi başaracaktır. zaten yaratılış da bu özden doğmadı mı?

“Oku yaratan Rabbinin adıyla oku”
(Alak suresi 96/1)

Adalet, Hak ve Sorumluluk Bilincinin Oluşumunda Öğretmenin Rolü

Özet

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), bireyin bilgi, duygu ve davranış bütünlüğünü esas alan, erdem temelli bir eğitim anlayışını benimsemektedir. Model, öğrencilerin özgürlük ve hak kavramlarını sorumluluk bilinciyle bütünleştirmeyi; öğretmeni ise bu sürecin rehberi ve ahlaki modeli olarak konumlandırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, TYMM bağlamında öğretmenin sorumluluk bilinci kazandırmadaki rolünü incelemektir. Çalışmada nitel doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, modelin eğitim felsefesi, öğretmen yeterlikleri ve güncel literatür tematik analizle değerlendirilmiştir. Bulgular, öğretmenlerin değer aktarımında yalnızca bilgi değil; adalet, empati, vicdan ve özenetimi davranışlarını da modellemelerinin öğrencilerde sorumluluk bilincini güçlendirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak, Maarif Modeli öğretmeni akademik bilgi aktarıcısından öte, toplumsal dönüşümün ahlaki lideri olarak konumlandırmaktadır. Sonuç olarak, hem öğretmenin hem öğrencinin sorumluluk değerini benimsemesi, hak ve adaletin eğitim sürecinde içselleştirilmesini sağlar. Bu çift yönlü sorumluluk anlayışı, akademik gelişimi kolaylaştırdığı gibi, bireyin karakter ve toplumsal bilinç düzeyinde de kalıcı bir dönüşüm yaratır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Sorumluluk, Ahlaki Formasyon, Öğretmen, Değer Eğitimi

Giriş

Sorumluluk, bireyin eylemlerinin sonuçlarını üstlenmesi, toplumsal yaşamda bilinçli tercihler yapabilmesi ve ahlaki değerlere uygun davranması anlamına gelir. Eğitim kurumları, bireyin bu bilinci kazanmasında temel rol oynar. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM), bilgi aktarımının ötesine geçerek öğrencinin karakter, vicdan ve toplumsal bilinç gelişimini merkeze alan bir yaklaşımdır. Bu model, eğitimde “hak” kavramının “sorumluluk” bilinciyle dengelenmesi gerektiğini savunur. Öğretmen ise bu dengeyi sağlayan ana aktördür. TYMM, öğretmenlik mesleğini bilgi ve beceri aktarımı kadar ahlaki bir sorumluluk alanı olarak tanımlar. Modelin dayandığı Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, bireyin davranışlarını içsel bir sorumluluk an-

layışıyla temellendirmesini hedefler.

Bu çalışmanın temel varsayımı, hem öğretmen hem de öğrencide sorumluluk değerinin gelişmesiyle eğitim ortamında hak ve adaletin suistimal edilmesinin önleneyeceği, böylece bireysel gelişim ve akademik başarının daha dengeli ve kalıcı biçimde sağlanacağı yönündedir. Öğretmen, sorumluluk değerini yaşayarak örnek olduğunda, öğrencide de aynı değer içselleşmesi kolaylaşır. Karşılıklı sorumluluk bilinci, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin hedeflediği erdem temelli eğitim anlayışının en somut göstergelerinden biridir.

Kuramsal Çerçeve

Maarif Modeli, medeniyetimizin köklü değerlerinden beslenen bir eğitim vizyonudur. Model, Batı merkezli bireycilik anlayışından farklı olarak sorumluluğu toplumsal ve manevi bir bağlamda ele alır. John Dewey’in deneyim temelli öğrenme kuramı, bireyin öğrenmeyi yaşantı yoluyla içselleştirmesini savunur. TYMM de aynı şekilde öğrencinin yaşamla bağ kurarak öğrenmesini teşvik eder. Ahlaki formasyon kavramı, öğretmenin bilgiyle ahlaki bütünleştirme sürecini ifade eder. Formasyonun yalnızca mesleki yeterlilik değil, vicdani ve etik yeterlilikleri de kapsadığı vurgulanır. Güncel araştırmalar, öğretmenlerin etik tutumlarının öğrencilerin sorumluluk bilincine doğrudan etki ettiğini göstermektedir.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma deseninde yürütülmüştür. Doküman incelemesi yöntemiyle TYMM Ortak Metni, MEB Öğretmenlik Mesleği Yetkinlikleri Raporu (2024) ve güncel akademik çalışmalar incelenmiştir. Veriler tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiş; “ahlaki formasyon”, “öğretmen sorumluluğu” ve “değer aktarımı” başlıklarında kategorize edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Analiz sonucunda üç temel tema ortaya çıkmıştır: öğretmenlikte ahlaki liderlik, sorumluluk bilincinin öğretmen davranışlarıyla aktarımı ve hak-sorumluluk dengesinde eğitim kültürü. TYMM, öğretmeni yalnızca akademik rehber değil, öğrencinin ahlaki gelişiminde örnek bir lider olarak konumlandırır. Sınıf içinde öğretmenin davranışları, öğrencilerin sorum-

luluk anlayışının şekillenmesinde belirleyicidir. Zamanında gelen, sözünde duran, adil not veren, hataları öğrenme fırsatına dönüştüren bir öğretmen, öğrenciler için yaşayan bir örnektir. Sorumluluk duygusunu kazandırmak isteyen öğretmen; rehber, güvenilir ve istikrarlı bir tutum sergilemelidir. Hak, sorumlulukla birlikte var olur; aksi hâlde bencillige dönüşür.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin öğretmenlik mesleğini ahlaki sorumluluk temelinde yeniden yorumladığını ortaya koymaktadır. Model, öğretmeni bilgi aktarıcısından çok, değer kazandıran bir rehber olarak tanımlar. Sorumluluk bilinci, yalnızca bireysel değil; toplumsal bir yükümlülüktür. Elde edilen sonuçlara göre öğretmen yetiştirme programlarında ahlaki formasyon dersleri güçlendirilmelidir. Değer eğitimi, empati ve etik karar verme modülleri zorunlu bileşen hâline getirilmelidir. Erdemli ve sorumlu bireyler, sorumluluk sahibi öğretmenlerle inşa edilir.

Kaynakça

- Arthur, J. (2011). *Virtuous Character for the Practice of Law*. Birmingham University Press.
- Aydın, H. (2023). Değer Temelli Eğitimde Öğretmenlik Mesleği ve Etik Sorumluluklar. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 12(3), 45-58.
- Bozdağ, F. (2007). Sorumluluk Duygusunun Gelişiminde Eğitimsel Etkiler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*.
- Demir, S. (2023). Duygusal Zeka ve Öğretmen Sorumluluğu Arasındaki İlişki. *Eğitim Psikolojisi Araştırmaları*, 9(2), 33-49.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.
- Karaköse, T. (2010). Öğretmenlerin Ahlaki Sorumlulukları Üzerine Bir İnceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(4), 523-544.
- Levinas, E. (1985). *Ethics and Infinity*. Duquesne University Press.
- MEB. (2024). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Raporu. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztürk, M. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nde Değer Eğitimi Yaklaşımı. *Eğitimde Vizyoner Yaklaşımlar Dergisi*, 8(1), 15-28.
- Şişman, M. (2019). Eğitimde Liderlik ve Etik. Pegem Akademi.
- Yılmaz, E. (2025). Öğretmenlerin Duygusal Zeka Düzeyi ile Öğrenci Sorumluluk Gelişimi Arasındaki İlişki. *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 77-94.
- Yeşil, R. (2003). Eğitimde Sorumluluk Değeri ve Kazandırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 45-59.

Bir İhtida Hikâyesi Sümâme B. Üsal (r,a)

Hz peygamberin Mekke'den Medine'ye hicretinin 7. Yılında da çevre ülkelerin hükümdarlarına/ krallarına ve emirlerine de İslam'a davet mektupları ve elçiler göndermeye devam etti. Davet mektubu gönderdiği kabilelerden birisi de Yemâme'deki benî Hanîfe kabilesinin iki emirinden biri olan Sümame b. Üsal idi. Sümame bu gün Riyad diye bildiğimiz o zaman adı Hacr olan şehirde yaşıyordu. Diğer emir olan Hevze el-Hanefî ise Hidrime denilen bölgede oturuyordu. Hz. Peygamber, bu iki emre h.7. yılın Muharrem ayında yani bu günkü takvime göre m. 628 yılının Mayıs ayında sahabeden Selîb b. Amr'ı İslam'a davet elçisi olarak göndererek kendilerini İslâmiyet'e davet etmişti.

İkinci Emir Hevze, büyük bir hadsizlik örneği olarak Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra nübüvvet ve iktidarın kendisine geçmesi şartıyla bu daveti kabul edeceğini bildirdi fakat bu küstahça teklifi tabii ki reddedildi. Daha öncelerden Hz. Peygamber ve Müslümanlar hakkında duyduğu haberlerle kendisine düşmanca duygular besleyen ve bu duygularını zaman zaman dışa vuran Sümame'nin davet mektubuna nasıl bir cevap verdiğini şimdilik bilemiyoruz. Sümame'nin daha önce Mekke'ye yaptığı ticarî seyahatler veya hac veya umre ziyaretleri (*Not; Putpe-restlerin hac ve umreleri putlara ibadet edip onlar için kurban kesmek, adak adamak vs şeklindedir.*) İslam gelince hepsini kaldırmış ve kendi kurallarını ihdas etmiştir) vesilesiyle Resûlullah 'la görüşmüş olabileceği ihtimalini de hesaba katmak gerekir tabii.

Bazı anlatılar Sümame'nin bir umre/Kâbe ziyareti niyetiyle Yemâme'den Mekke'ye gideceğini, gitmişken de Medine'ye uğrayıp Hz Muhammedi bulup onu öldürmeyi planladığını, bu yüzden de yol hazırlıklarıyla beraber savaş silahlarını da yanına aldığını aktarır. Bazı anlatılar da Sümame'nin Müslümanlara olan kin 'inden dolayı Birçok sahabeyi şehit ettiğini aktarır. Hatta bu sebeple Sevgili Peygamberimiz onun kanının akıtılmasını mubah olarak ilan ettiğini de.

O dönemde Hz Peygamberin yönetim stratejilerinden biri de Medine'nin

güvenliğini sağlamak amacıyla şehrin etrafında dolaştırdığı askeri birlikler/ müfreze idi. İşte Sümame bu yolculuk esnasında bu müfrezelerden biri olan Muhammed b. Mesleme kumandasında ki Kuratâ Seriyyesiyle karşılaştı. Muhtemelen kötü niyetli ve tam teçhizat silahlı olduğu için şüpheli tavırlar sergilediğinden dolayı da Necid civarında bu askerî birlik tarafından yakalanarak Medine'ye getirildi.

Medine'ye getirince O'nu Mescid 'in sütunlarından birine bağladılar. Resûl-i Ekrem (sav) Efendimiz namaz için mescide çıktığında Sümameyi direğe bağlı olarak gördüğünde. Ashabına:

“-Kimi yakaladığınızı biliyor musunuz? Diye sordu. Ashab:

“Hayır ya Resûlallah” diye cevapladılar.

Resûl-i Ekrem (s.a.) Efendimiz; “Bu Yemâme deki Beni Hanife Kabilesinin reisi olan Sümame *İbni Üsal* el-Hanefî'dir. Ona güzel davranınız.” buyurdu. Sonra başka bir şey yapmadan oradan ayrıldı. Daha sonra haneî sadetlerine gidip oradan Sümameye yemek ve deve sütü gönderdi. Bunu akşam olunca da tekrar etti. Sonra kendileri de Sümame'nin yanına vardı ve “Ey Sümame! Şimdi sana ne yapacağımı düşünüyorsun? Yani Benden sana nasıl davranmamı bekliyorsun?” diye sordu.

O da: “içimde hayır ümidi var. Eğer öldürürsen sizden bazılarının kanını akıtmış birini öldürmüş olursun... (Çünkü ben de zamanla sizden birkaç kişinin kanını akıtmıştım, bu sizin hakkınızdır) Eğer affedip, beni bağışlarsan (ki sana yakışan da budur) size teşekkür edecek ve minnettar olacak birine ihsan etmiş olursun... Eğer benden kurtuluş fidesi olarak para ve mal istersen sana dilediğin kadar veririm.” Diye cevapladı.

Hz Peygamber aynı şeyi üç gün boyunca tekrar etti. Sabah akşam yemeğini gönderdi, arkasından yanına varıp aynı soruları sordu, aynı cevapları aldı.

Üçüncü günün sonunda da ashabına “Artık Sümameyi saliverin, yani serbest bırakın diye emir verdi. Onlar da serbest bıraktılar.

İpleri çözülüp serbest bırakılan Sümame bağlandığı yerden ayrılıp gitti. Yakınlardaki bir hurma bahçesine girdi. Orada bulunan bir kuyudan çektiği su ile güzelce temizlendi ve tekrar mescide Peygamberimizin yanına döndü. Onun serbest bırakılmışken tekrar Peygamberimizin yanına döndüğünü gören sahabe şaşırды.

Sümame Mescitte bulunan Resûlullah (s.a.) Efendimizin huzuruna izin alarak girdi ve Müslüman olmak istediğini söyledi.

Bunu niçin daha önce yapmadığını soranlara ise: Daha önce esirindim eğer o zaman Müslüman olmak istediğimi söylesem Sümame ölüm korkusundan Müslüman olmak istedi diye düşünebilirdiniz. Ayrıca; uzun bir yolculuk ve üç günlük esaretten dolayı yeterince temiz değildim ve İslam'a temiz olarak girmek istedim diye cevap verdi.

Kendisine, Peki ne oldu da kalbin böyle değişti ve neden Müslüman olmaya karar verdin? diye soran peygamberimize

“Ya Resûlullah! Vallahi seni tanımadan önce bana yeryüzünde senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz senin şehirden daha sevimsiz bir şehir yoktu... Şimdi ise (yani seni görüp tanıdıktan sonra) senin yüzün bütün yüzlerin en sevimlisi senin yaşadığın bu Medine şehri şehirlerin en sevimlisi, Senin dinin de bana en sevimli din oldu..” diyerek gönlündeki iman sıcaklığını, ve Resûlullah'ın sevgisiyle beraber teslimiyetini de beyan etti. Sonra da kelime-i şehadet getirip Müslüman oldu, İslam'la şereflendi

Sümame (r.a.) bundan sonra umre yapmak için izin istedi ve “Ya Resûlullah! Senin şehrin güvenliğini sağlamak için görevlendirdiğin askerlerin/ müfrezeden beni Mekke yolunda umre yapmak için giderken yakalamışlardı. Şimdi ne yapmamı buyurursunuz?” diye sordu. İki Cihan Güneşi Efendimiz onu dünya ve ahiret saadetiyle müjdeledi ve “Umreni eda etmek için git. Fakat Allah ve Resulünün yolu üzere eda et.” Buyurdu ve Sümame Resûl-i Ekrem'den İslâmî usullere göre umre yapmayı öğrendi.

O günlerde peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan Secâh isimli bir şarlatan da tek peygamberin kendisi olduğunu söyleyerek Müseylime'nin üzerine yürüyünce Sümâme'nin Hacr'e hâkim olacağından korkan Müseylime, Secâh ile anlaştı.

Hız Sümame b. Üsal (r.a.) Mekke-i Mükerrreme'ye vardı. Şehrin içine girince; **"Lebbeyk Allahümme Lebbeyk... Lebbeyk la şerike leke lebbeyk... İnne'l-hamde ve'n-nimete leke ve'l-mülk... la şerike leke..."** = *Emrindeyim Allah'ım emrindeyim... Emrindeyim Allah'ım senin ortağın yoktur. Ben senin emrindeyim... Hamd nimet ve mülk sana aittir... Senin hiç ortağın yoktur...* diye telbiye getirerek kâbeye doğru yürümeye başladı ve o böylece telbiye getirerek Mekke'ye giren ilk Müslüman oldu.

Yüksek sesle telbiye getirerek yürüyordu. Mekke'li müşrikler telbiye sesini duyunca birden korku ve dehşete kapıldılar. Öfkelerinden kılıçlarını kınlarından çıkarıp sesin geldiği tarafa doğru koşuştular. Hız Sümame karşısında Kureyşlileri görünce daha gür sesle telbiye getirmeye başladı. ; **"Lebbeyk Allahümme Lebbeyk... Lebbeyk la şerike leke lebbeyk... İnne'l-hamde ve'n-nimete leke ve'l-mülk... la şerike leke..."** Kureyş gençleri onu yakaladılar. Boynunu vurarak öldürmek istediler. Fakat içlerinden biri diğerine: "Sen bunun kim olduğunu biliyor musun? Bu Yemâme hükümdarı Sümame b. Üsal'dır. Eğer ona bir kötülük yaparsanız onun milleti bizden gıda yardımını keser ve bizi açlıktan öldürürler." dedi. Bunun üzerine Kureyşli gençler kılıçlarını indirdiler. Sonra Kureyşin ileri gelenlerinden biri ona yaklaşarak:

"-Neyin var Sümame? Kafayı bozup atalarının dinini mi terk ettin sen?" dedi. O da:

"- Kafayı filan bozmadım. Ama en hayırlı dine girdim. Muhammed'in (s.a.) dinine girdim." Ben Müslüman oldum diye cevap verdi. Sonra müşriklere karşı:

"Bu Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki, ben Yemâme'ye döndükten sonra siz Muhammed'in dinine girmedikçe ya da o izin vermedikçe Yemâme'den ne bir tek buğday tanesi ne de başka bir yardım gelir." diye onları tehdit etti. Kureyşliler birbirine baktılar ve kafalarını sallayarak onu serbest bırakmak zorunda kaldılar.

Sümame (r.a.) serbest kaldıktan sonra müşriklerin gözleri önünde Resûlullah (sav)Efendimizin kendisine öğrettiği şekilde umresini yapıp

tamamladı. Allah adına kurbanlarını kesti ve sonra kabilesinin yurduna döndü. . İşte Hız Sümame artık yeryüzünde telbiye getirerek umre yapan ilk Müslüman olarak hatırlanacaktı.

Sümame (r.a.) umre yaptıktan sonra memleketi olan Kinane'ye varınca ilk iş olarak halkına; Kureyş'e erzak göndermemelerini emretti. O zamanlar Kinane Mekke çevresindeki Tihame kıyı bölgesinde ve Hicaz dağlarında yer alan yerleşik bir Arap kabilesiydi. İslam peygamberi Muhammed'in kabilesi olan Kureyşliler, Kinane'nin bir koluydu. Günümüz Arap dünyasındaki bir dizi kabile, soylarını bu kabileye dayandırmaktaydı ve Kinane Orta ve Güney Arabistan'ın tahıl ve gıda deposu sayılabilecek bir merkez halindeydi. Yani bölge halkı gıda konusunda tamamen onlara muhtaç durumdaydılar.

Sümame'nin emrinden sonra Mekke ve havalisine gıda girmemeye başladı. Kısa zaman sonra ellerindeki stokları da tükenince gıda fiyatları yükseldi. Mekke halkı açlık ve kıtlığa maruz kaldı. Açlık had safhaya varınca da Mekke'nin müşrik liderleri çare olarak Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimize mektuplar yazarak yardım istediler.. Hatta Ebu Süfyan bizzat Medine-i Münevvere'ye geldi ve Resûlullah (s.a) Efendimize çektikleri sıkıntıları anlattı ve:

"Bildiğimize göre sen yakınlarından ilgiyi kesmezsin. Alemlere rahmet olarak gönderildiğini söylersin" diyerek ambargonun kaldırılması için Sümame'ye emir verilmesini rica etti. Şefkat ve rahmet peygamberi Efendimiz de Sümame'ye: "Yemame'den Mekke'ye erzak gönderilmesine mani olma. İzin ver erzak göndersinler." Diye bir mektup yazdı. O da Hız Peygamberin emrine riayet ederek ambargoyu kaldırdı. Mekke'ye erzak ve diğer ihtiyaçların sevkini yeniden başlattı.

Hacr valiliğine tayin edilen Sümame, Hevze el-Hanefî'nin ölümünden sonra (8/630) Yemâme hâkimi oldu. Müseylemetül-Kezzab (yalancı müseyleme) kendi kabilesindendi.

Müseylimetül-kezzâb nübüvveti Hız Muhammed ile ortak olduğunu, İslâm peygamberinin de bunu kabul ettiğini iddia ve ilân edince Sümâme onun bu iddiasını, ayrıca Hacr'i işgal ettiğini, kendisinin yanındaki müs-

lumanlarla orayı terkettiğini Hız Peygamber'e bildirdi. Hız Peygamber, Furât b. Hayyân komutasında bir orduyu Müseylime'nin üzerine gönderdikten bir süre sonra vefat etti.

Hız Peygamberin vefatından sonra halkını İslâm'dan çıkıp (mürted olup) tekrar eski dinleri olan putperestliğe düşme tehlikesine karşı şu sözlerle uyardı: **"Ey Hanife oğulları! Aydınlığı olmayan bu karanlık işten sakınınız. Muhammed Allah'ın elçisidir. Ondan sonra peygamber yoktur."** dedi ve peşinden şu ayetleri okudu: **«Ha mim, Kitabın indirilmesi, güçlü ve bilgin olan Allah katındandır. O, günahı bağışlayan, tevbe kabul eden cezası şiddetli, lutfu bol olan-dır. Ondan başka tanrı yoktur. Dönüş O'nadır.»** (Mü'min süresi 1-3)

Müseylime Müslümanlara karşı baskıyı arttırınca Sümâme bu defa durumu Hız Ebû Bekir'e haber verdi ve halifeden yardım gelinceye kadar kabilesindeki müslümanlarla ve Benî Temîm'in yardımlarıyla Müseylime'ye karşı koydu. Hız Ebû Bekir'in İkrime b. Ebû Cehil ve Şürahbîl b. Hasene kumandasında Yemâme'ye gönderdiği iki ordu, Sümâme'nin acele edilmemesi yönündeki uyarılarını dikkate almayınca başarı sağlayamadı.

O günlerde peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkan Secâh isimli bir şarlatan da tek peygamberin kendisi olduğunu söyleyerek Müseylime'nin üzerine yürüyünce Sümâme'nin Hacr'e hâkim olacağından korkan Müseylime, Secâh ile anlaştı. Sümâme, Hâlid b. Velid'in Yemâme'ye doğru yola çıktığını duyduğunda Benî Hanife mensuplarını toplayarak bir konuşma yaptı ve Resûl-i Ekrem'in hak peygamber, Müseylime'nin bir yalancı olduğunu söyledi; kabilesi halkından yaklaşık 3000 kişiyle hilâfet ordusuna katıldı. Sümâme kendi kuvvetleriyle, Müseylime'nin öldürülmesinden sonra (12/633) Bahreyn'de irtidad edenlerle savaşmaya giden Alâ el-Hadramî kumandasındaki İslâm ordusunda yer aldı ve onun bu desteği Hutam b. Dübey'a kumandasındaki mürtedlerin yenilgiye uğratılmasında etkili oldu. Ancak Sümâme zaferin ardından Yemâme'ye dönerken mürtedler tarafından şehid edildi.(r.a)

Maverau'l Akıl- ما وراء العقل

Şeyler gördüğünüz veya size görüldüğü gibi değil,
ezberleriniz sizi hakikate çıkarmaz; siz bu öğrenme-
eğitim öğretim- yöntemiyle bilgiye ulaşamaz ve huzur
bulamazsınız, demeye getiriyor.

Çıktım erik dalına, anda yedim üzümü
Bostan issi kakıyup, der ne yersin kozumu
Kerpiç koydum kazana, poyraz ile kaynattım
Nedir deyip sorana, bandım verdim özünü
İplik verdim çulhaya, sarıp yumak etmemiş
Becit becit ısmarlar, gelsin alsın bezini
Bir serçenin kanadın, kırk kağına yüklettim
Kırk çift dahi çekmedi, şöyle kaldı yazılı
Bir sinek bir kartalı, salladı vurdu yere
Yalan değil gerçektir, ben de gördüm tozunu
Bir küt ile güreştim, elsiz ayağım aldı
Güreşip basamadım, göyündürdü özümü
Kaf dağından bir taşı şöyle attılar bana
Öğlelik yere düştü, bozayazdı yüzümü
Balık kavağa çıkmış, zift turşusun yemeğe
Leylek koduk doğurmuş, bak a şunun sözünü
Gözsüze çu el eyledim, sağır sözüm anladı
Dilsiz çağırıp söyler, dilimdeki sözümü
Bir öküz boğazladım, kakladım sere kodum
Öküz issi geldi eydür, boğazladın kazımı
Anda da kurtulmadım, nidesimi bilmedim
Bir çerçi de geldi eydür, kanı aldın gözgümü
Gördüm kaplubagayı, yanın seğirdüpdür gider
Sordum kanda gidersin, Kayseriyedir azimi
Yunus bir söz söylemiş, hiç bir söze benzemez
Münafıklar elinden, örttü mana yüzünü

Rivayetler doğruysa, bu şiir-şathiye- Yunus Emre'ye ait. Yunus'un zekâsına, dildeki ustalığına, Türkçe'ye olan vukufiyetine, hikmetli söz söyleme derinliğine; hâsılı akl-ı selim ve kalb-ı selimle olan insicamına şahidiz. Yunus namını ve büyüklüğünü bu özelliklerinden alır; yani hak etmiştir ulaştığı makamı da ünü de.

İyi de nerden çıktı bu saçma, akıl tutulması, ipe sapa gelmez, -kendi ifadesiyle- hiçbir söze benzemeyen dizeler ve ne anlatıyor? Hangi mantık veya akıl mizanına vurmuş da bunları yazmış!

Yoksa burada bir akıl çözülmesi vadisine mi bizi çekiyor; bir mantık kırımı mı var, burada!

Ya da bilmediğimiz, ezberimizde olmayan, alışkın, alıştırdığımız bir başka akıl veya mantığa mı bizi davet ediyor!

Erik ağacında üzüm ne arar; erik ağacına üzüm yemeye çıkan adama ne denir? Belki de erik ağacı gerçekte/ hakikatte erik değil de üzüm vermektedir, biz ona erik diyoruz!

Ya bahçe sahibine ne demeli? Üzüm yemeye erik ağacına çıkmış adama: Neden cevizlerimi yiyorsun, diyor!

Erik ağacına üzüm yemeye çıkmış adam gerçekten de üzüm yiyor olabilir mi?

Erik ağacı hakikatte nedir, üzüm ve ceviz neyi temsil etmektedir?

Bostan ıssı kimdir?

El ma'na fi bitnı'l şair/ mana şairin karnındadır, derler. Şair bütün bunlarla ne demek ister, kime nasıl bir ders vermeyi diler, kime hangi taşı kondurur!

Şerhleri okudum, yorumlara baktım, üzerinde kafa yordum ... Bir dokun bin ah işit, tavında sözler, dizeler. Her yorum- spekülasyon- sahibince makul olabilir, şairin karnındaki hakikatten pay kapabilir.

Ama görünen veya bana görünen Yunus'un rasyonaliteyi, genel-geçer mantık kurallarını çöpe atarak yeni bir mantık ve akletmeyi önümüze koyuyor olduğudur. Şeyler gördüğünüz veya size görüldüğü gibi değil, ezberleriniz sizi hakikate çıkarmaz; siz bu öğrenme- eğitim öğretim- yöntemiyle bilgiye ulaşamaz ve huzur bulamazsınız, demeye getiriyor.

Ezberlerinizle- erik ağacında ceviz yemek- asıl azığınız olan üzüme ulaşamazsınız. Ne yürüdüğünüz yol yürümeniz gereken yoldur, ne gittiğiniz yön gitmeniz gereken yöndür. Yolda olduğunuzu zannedersiniz ancak o yol sizi emelinize ulaştırmaz. Azığınızdan şifa ve afiyet umarsınız ancak yediğiniz karın ağrıtır yol alamazsınız; zihninizi dağıtır, ferinizi karartır yönünüzü bulamazsınız.

Aldığınız eğitim, ezberleriniz, değişmez ilkeleriniz, yaşam ve inanç binanızı üzerine inşa ettiğiniz mantığınız, ; yaşamınızı ve değerlerinizi anlamlı kılan değişmezleriniz ya tümüyle bir kurgudan, bir projeden ibaret ise!

Aynı sebepler aynı sonuçları vermiyorsa; sebep- sonuç ilişkisine dayandırdığınız düzeniz dağılmaz mı?

Varlık anlayışınız algılarınızın ötesinde bir başka düzene tabi ise; o zaman; sinek kartalı yere vurabilir, bir sineğin kanadını kırk katır çekebilir, balık kavağa çıkıp zift turşusunun yiyebilir mi?

Olursa ne olur ve ne yaparız?

Yoksa çelişkiler aslında gerçeğin düşmanı değil de gerçeğe açılan kapılar mı? Belki de idrak sorunumuz var da alışkanlıklarımızı, bağımlılıklarımızı aşamadığımız için gerçeği idrak edemiyoruz; onlar bize çelişki gibi geliyor!

Belki de "marifet" diliyle öğrenmediğimiz için aklın ötesine geçemiyoruz veya mantık sınırlarına hapsediğimiz için!

Belki de yaklaşım biçimimizde yani yöntemimizdedir asıl sorun: İki veya üç boyutlu bir yaklaşımla anlamaya çalışıyoruz. Tansör'ü denesekne olur mesela!

Hazinelerin Anahtarı

İlim hazinedir anahtarı ise sualdir (sormaktır)

Hadis*

Bilindiği gibi insanlık tarihi, yaşanan devirlerde ön plana çıkan hayat tarzları göz önünde bulundurularak tasnif edilir ve her çağa buna göre bir ad verilir. Çeşitli zaman dilimleri, taş devri, ortaçağ, yeni çağ ve benzeri isimlerle anılır. Bu adlandırmaları kabul edip etmeme özgürlüğümüz elbette vardır. Hatta bizim için bu tür tanımlamaları kabul etmek çeşitli sorunlara yol açtığından reddetmek daha doğru bir tavidir. Ama ne yazık ki batı zihniyetinin ürettiği bu tanımlar, kısmen veya tamamen bize de sirayet etmiş durumdadır. Bu ayrı bir mesele. Vurgulamak istediğimiz, üzerinde durmak istediğimiz şey, yani asıl konumuz, günümüzün bilgi çağı olarak adlandırılıyor olmasıdır.

Günümüzü belirleyen son bir iki yüz yıl, batı medeniyeti(!)nin bilginin bir güç olduğunu farketmesi, bilgiyi güç olarak kullanmaya başlamasıyla ne kadar da ilgili. Batı kafasının, ilişki kurduğu her nesneye ondan bir fayda istihsal etmek üzerine kurulu mantığı bizi bu güne getirdi. Bilgi günümüz dünyasında iktidarları muhafaza eden, sürekliliğini sağlayan bir güç olarak kullanılıyor. Bilgi bir güç kaynağı olması nedeniyle kutsallaştırılıyor, pozitivizm denen illetin uzantısı olarak diğer kutsalları gölgede bırakıyor ve onların yerini alıyor. Tıpkı bir meyve ağacına sarılıp onun hayatını çalan sarmaşık gibi, zihinlerimize sirayet ediyor, bizim de mantığımızı zedeliyor.

Bilgi kavram olarak tanımlanırken ne kastedilmektedir? İçi neyle doldurulmaktadır? Bu soruların karşılığını doğru verebilmek için bilginin kendisi yetersiz kalır. Özellikle, batılı düşünce referanslarıyla tanımlanan bilgi, hayatın hedefi haline geldiğinde, insanın kendini ilahlaştırmasından söz edebiliriz. Çünkü bu bakış açısı pozitivizmden başka bir şey değildir. Tabiata ve insana tahakkümün aracına dönüştü-

rülen bir bilgi, sahibini rububiyet veya uluhiyet iddiasına taşırken, ortaya çıkan eylem de zulümden başka bir şey olamaz. Dolayısıyla, bilgi kelimesini ilim yerine kullanırken bazı şeyleri gözden kaçırmamaya özellikle dikkat edip hassasiyet gösterilmelidir. Nihayetinde ilim ve amel ile, bilgi ve eylem aynı şey midir? Sözü söyleyenin kastını kendi algımızla sınırlandırdığımızda sözü meşrulaştırmış olacağımızı da gözden kaçırmamalıyız. Bilgi deyince atom bombasını, eylem deyince molotof kokteylini anlamak da mümkündür sonuçta...

Oysa ilim, bizim imanımızı ve hayatımızı belirleyen en önemli kavramlardan biridir. Üzerine söylenebilecek bütün sözlerden evvel, "İlim" bizim inandığımız yüce Allah (c.c.)'ın subuti sıfatlarından biridir.

Bizler dünyanın bu zamanında yaşayan Müslümanlar olarak ilim üzerine düşünürken iki konuda hassas olmazsak büyük bir yanılgıya düşeriz. Bu konulardan öncelikli olanı batı zihniyetinin tarif ettiği bilim ve bilgi tanımından zihnimizi ve gönlümüzü arındırmaktır. İkincisi de, Allah (c.c.)'ın İlim sıfatını kesinlikle göz ardı etmeden, Kur'an ve sünnetin çerçeve-

sini çizdiği bir ilim anlayışına yeniden kavuşmaktır.

Şimdi yukarıda zikredilen hadis'e başka bir kudsi hadis'e gönderme yaparak bakarsak neyle karşılaşacağız? Kudsi hadis şöyle: **"Ben gizli bir hazine idim; bilinmek istedim, mahlu-katı yarattım."** (Acluni, II, 132)

Birlikte düşünelim. İlim Allah (cc.)'ın bir sıfatı ve asıl hazine de O'dur. Peki hazinenin anahtarı soru ise, biz Allah'ın zatına sorularımızla ulaşabilir miyiz? Burada hassas bir yere gelmiş oluyoruz. Allah'ın zatı hakkında sorulardan menedilmiş durumdayız. Çünkü bunu Efendimiz (sav) yasaklamıştır. O halde yapmamız gereken nedir?

Sevgili dostlar gördüğümüz gibi, bir hadis üzerine düşünürken, anlamaya, idrak etmeye çalışırken mecburen soru üretiyoruz. İşte asıl olan budur. Sorularımız bizi yalnızca cevaplara yönlendirmez, sakınmamız gerekenleri de sorularımız vasıtasıyla öğreniyoruz. Bu noktada bir başka hadisi daha hatırlamakta fayda var. Efendimiz (sav.) buyuruyor ki, "kendini bilen rabbi-ni bilir" Demek ki, ilim hazinesinin anahtarı olan soruları en başta kendimize yöneltebiliriz. Kendimize yönelttiğimiz sorularla ulaşacağımız ilmi ayrıca açıklamaya gerek duymuyoruz.

Yunus Emre'mizin dizeleriyle tamamlayalım.

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır.

* Ebu Nuaym, Hilye, III, 192 (Kenzul İrfan, 1001 Hadis, M. Esad Erbili, sf. 59)

A. CEMAL ÇİFTÇİ

SEVGİLİLER SEVGİLİSİNE

Ne leylasın ne mecnun ne başka masal insanı
Sen ötelerde yazılmış gerçek aşkın kahramanısın
Aşık sensin aşktan elçisin
Sonsuzluktan beklenen müjdesin
Göklerin yerlerin ve her ne varsa alem dahil
Sebepsin var olmak için
Yürek yetersiz överken seni
Sözcükler eksik dil garip mi gariptir
Yer aydınlanır üstelik arınır
Gökler sevinçle karşılar sana gelen selamı

Severiz kendimizce acziyet içinde
Överiz aşkınla birlikte ismini

Yüz görmeden yüz sürdüm
Ses işitmeden uydum senin sözüne
Rivayet zinciriyle bağlandım kalbine
Katıldım umut dolu kervanlarına
Adımlarınla süslenen çöllerin

Herkes bilir ki gül kokundur
ve sen Alemlere çisildeyen
Yağmursun çağların gördüğü seraplara
Hiç kuşkusuz getirdiğin haber doğrudur
Çünkü herkes bilir ki kendiliğinden eminsin

Her güzellik sende cem huyun güzeldir
Ne olur izin ver ben de seveyim
Anadan doğma bir bilgiyle donansın kalbim
Selamım ulaşsın katına

Getirdiğin müjdeden bir lokma
Verdiğim selamın hatrına ebedi sevinç
Esenliklerden bir yudum ikram et

İnandım aşkına sevgilinle birlikte andım
Ruhumun rengi renginle boyansın izin ver...